

План уроку:

1. Мистецтво Вавилону

Стела законів Хаммурапі

Особливості вавилонського мистецтва на прикладах держав Елама та Марі

2. Мистецтво Ассирії

Архітектура

** Бесіда «Уявіть, що ви на головному дворі Палацу Саргона II»*

Образотворче мистецтво

3. Мистецтво Нововавилонії

Вавилон часів Навуходоносора II

Брама Іштар та Дорога Процесій

Вавилонська вежа (зикурат Етеменанкі)

Тронна зала Палацу Навуходоносора II

Висячі сади

Модуль 2.
Урок 14

МИСТЕЦТВО
ВАВИЛОНУ

Царська голова, відома як Голова
Хаммурапі, початок 2 тис. до н. е.,
Лувр, Париж

У XIX–XVIII ст. до н.е. зросли роль і значення міста **Вавилон**, яке стало **економічним та культурним центром** нової великої держави

Найбільшій могутності Вавилон досяг за часи **правління царя Хаммурапі** (1792–1750 рр. до н. е.)

Він **розбудував міста та здійснив їх укріплення**, зміцнив оборонні стіни навколо Вавилону, уклав договори з іншими державами

З 1785 року до н. е. Хаммурапі розпочав загарбницькі війни з колишніми союзниками і **розширив межі Вавилонської держави** захопивши території Марі, Уруку, Ларси тощо

Води Єфрату були використані ним для знищення врожаю та затоплення міст інших держав

БАВИЛОНСЬКА ДЕРЖАВА ЗА ЦАРЮВАННЯ ХАММУРАПІ 1792–1750 рр. до н. е.

- шумерські міста

ВАВИЛОН – ВРАТА БОГА

Пам'яток мистецтва часів

Старовавилонського періоду майже не залишилось,

їх вивезли інші загарбники як військову здобич

Ассирійський цар Сінаххеріб наказав знищити місто

Особливості мистецтва Вавилону можна уявити за зразками держав Марі та Елам

МИСТЕЦТВО
ВАВИЛОНУ

Скульптура

ОСОБЛИВОСТІ СКУЛЬПТУРИ

Монументальність

Лаконічність і врівноваженість композиції

Виразність, стриманість, статичність

Уповільненість жестів

Більш натуралістичне зображення людей

М'якість та пластичність в моделюванні форм

Анатомічність у відтворенні кінцівок

Прагнення до портретної подібності у відтворенні образів

СТЕЛА ЗАКОНІВ ХАММУРАПІ

Вертикальна діоритова стела майже 2 м заввишки була встановлена в місті Сіппар у 1757 р. до н. е. на 35-й рік правління Хаммурапі

Стела поділяється на дві частини

На нижній – клинописні записи найбільш повної **збірки законів** (282 статті)

Завдяки клинописам на стелі стало можливим дізнатися про різні сфери життя та суворість покарання в державі

Стел було декілька: свого часу їх встановили в різних містах країни

Стела Хаммурапі,
XVIII ст. до н. е., Лувр, Париж

СТЕЛА ЗАКОНІВ ХАММУРАПІ

Верхня частина стели –
рельєф, що містить
зображення сцени
інвестиції (отримання
царем Хаммурапі знаків
влади від бога Сонця та
правосуддя Шамаша) –
відображення ідеї
божественного
походження царської
влади

Знаки влади є також
інструментами
вимірювання в будівництві

Тобто стела – символ того,
що закон виступає
мірилом справедливості

СТЕЛА ЗАКОНІВ ХАММУРАПІ

Створено **зображення божественності влади царів**

Сидячи на символічно зображеному храмі, **Шамаш передає Хаммурапі жезл і згорнуту в кільце мотузку** – надання права діяти царю від імені самого бога (символи влади)

Піднесення Хаммурапі **руки до рота** – **знак поваги до божества**

Риси художньої вавилонської традиції: врівноваженість та статичність, відсутність емоцій, стриманість виразів обличчя, уповільненість жестів

Аккадський вплив відчувається в детальній проробці складок одягу, м'якості відтворення портретних рис обличчя, переданні мускулатури

Відчувається висока майстерність скульптора: у барельєфному зображенні **враховано гру світлотіні**

*БЕСІДА

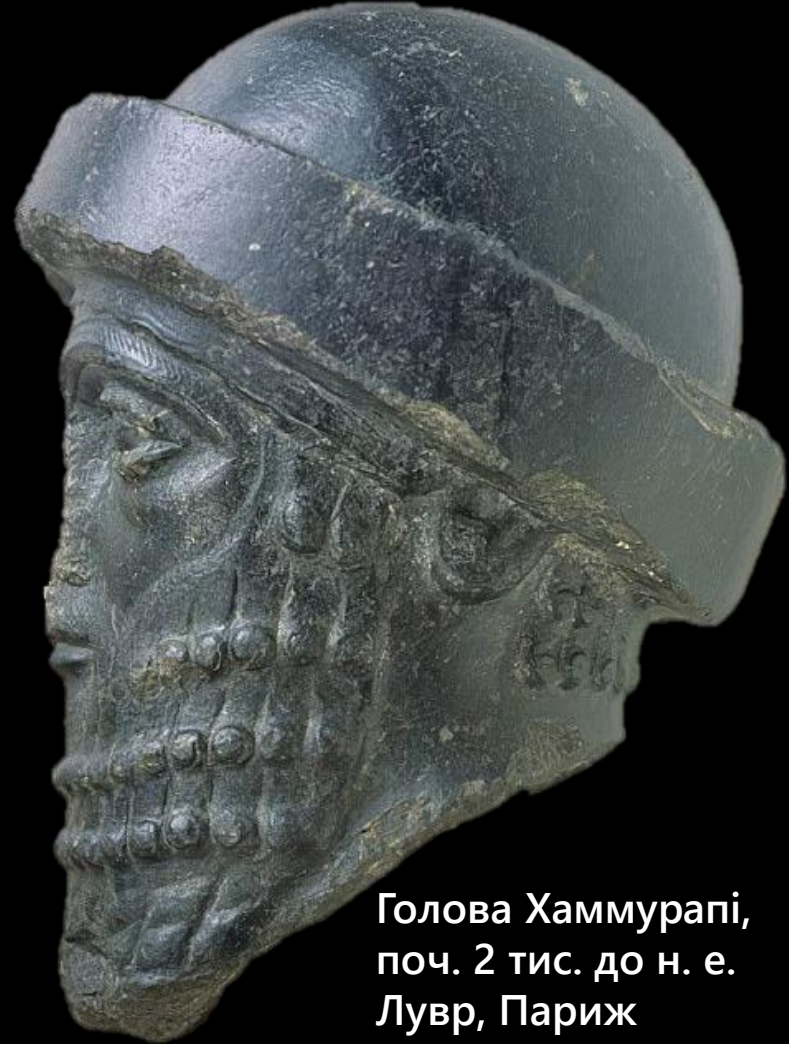
Уявіть, що ви живете у Вавилоні часів Хаммурані і зараз стоїте біля стели з його законами

- Що вас вражає насамперед?
- Спокій та урочистість ритуалу, який відбувається між Шамашем і Хаммурані, чи величезна кількість клинопису, що візерунками вкриває всю площину стели?
- Стела із законами була встановлена в місті Сінар на 35-й рік правління Хаммурані, а в часи падіння Вавилону перенесена як трофей у місто Сузи
- Шамаш і Хаммурані пильними поглядами дивляться один на одного
- Чи помітили ви щось незвичайне в їх обличчях? Вони надзвичайно схожі...

ГОЛОВА ХАММУРАПІ

Виготовлена
з сірого діориту,
була частиною
бюсту або статуї

Голова Хаммурапі,
поч. 2 тис. до н. е.
Лувр, Париж

Форма капелюха з широкими полями, волосся на лобі, зачіска, завита борода свідчать, що створено **портрет царської особи**

Суворі риси обличчя змодельовані м'яко та пластично

Манера виконання голови говорить про більш ранню за часів правління Хаммурапі дату створення

Вотивна скульптура з Ларси,
XVIII ст. до н. е., Лувр, Париж

ВОТИВНА СКУЛЬПТУРА З ЛАРСИ

За версією може бути зображенням
самого Хаммурапі

Напис на скульптурі присвячений
збереженню його життя

Статуетка має висоту близько 20 см,
збереглася в гарному стані

Виготовлена з використанням
бронзи, з тонкими листами
позолоти на обличчі, бороді та
руках

Зображено чоловіка в пастушому
капелюсі (знак влади), з кучерявою
бородою, прямим носом
та невеликим ротом

Він стоїть у молитовній позі на
коліні, тримаючи руку
в ритуальному жесті біля роту

Очі інкрустовані перламутром і лазуритом. Швидше за все вигнуті брови теж були підкреслені лазуритом

З одного боку постаменту, на якому знаходиться фігура, зображено цього ж чоловіка перед божеством, з іншого боку – зображення барана

Попереду постаменту – посудина для приношень

РЕЛЬЄФ БЕРНІ або КОРОЛЕВА НОЧІ

Горельєфне зображення
з випаленої глини, висотою майже
50 см, що свідчить про його
важливість

Композиція побудована симетрично

Зображено вавилонську богиню,
про що свідчить прикрашений
рогами капелюх на її голові
та символи влади в обох руках

Остаточно не визначено –
це Іштар чи її сестра Ерешкігаль

Гарна постать богині кігтистими
кінцівками струнких ніг стоїть на
спинах левів, оточених двома совами

Волосся прибрано в гарну зачіску,
крила дещо відрізняються одне від
одного

Рельєф Берні або Королева ночі,
1800–1750 рр. до н. е.,
Британський музей, Лондон

Первинно рельєф був пофарбований у чорний, червоний та білий кольори

Рельєф Берні, реконструкція

РЕЛЬЄФ БЕРНІ або КОРОЛЕВА НОЧІ

Деякі частини рельєфу зберегли залишки кольору. **Символи влади, прикраси, роги та диск були золотими**

На долонях чітко вирізані лінії
Стилізованими візерунками
показано гірські хребти, гриви
декоративних левів та пір'я сов

**СТАРОВАВИЛОНСЬКА ЦИЛІНДРИЧНА
ПЕЧАТКА з гематиту**

Могла бути виготовлена під час
правління Хаммурапі

Має зображення **царя, який приносить
тварину в жертву богу Сонця Шамашу**

МИСТЕЦТВО ВАВИЛОНУ

Особливості
на прикладах
держав
Елам та Марі

АРХІТЕКТУРА

ЗИКУРАТ ІШУШІНАКУ (ЧОГА-ЗАНБІЛЬ), Дур-Унташ, Елам

Дур Унташ був заснований царем Унташ-Напиришем як місто-храм у XIII ст. до н. е.

Зикурат збудовано на честь покровителя міста володаря потойбічного царства Ішушінаку

**ЗИКУРАТ ІШУШІНАКУ
(ЧОГА-ЗАНБІЛЬ)
Дур-Унташ, Елам**

У первинному вигляді **зикурат мав 5 платформ**, де п'ята платформа – присвячений божеству храм

Зикурат мав довжину – 105,2 м, висоту – 53 м

Його конструкція ускладнювалась **переходами, арками та склепіннями**

ЦАРСТВО МАРІ

Держава Марі знаходилась на **перехресті торгівельних шляхів**

Важливими були релігія, торгівля, скотарство, військова оборона

Система оповіщення за допомогою вогню передавала повідомлення більш ніж на 500 км

Існувала **система каналів, дамб, шлюзів**

Жодні зображення **не містили сцен воєнних подій**

Обличчя статуй усміхнені та спокійні – люди вірили, що ті за них увесь час поклоняються богам

Близько 1760 р. до н. е. Марі було знищено царем Вавилону Хаммурапі

Руїни Марі

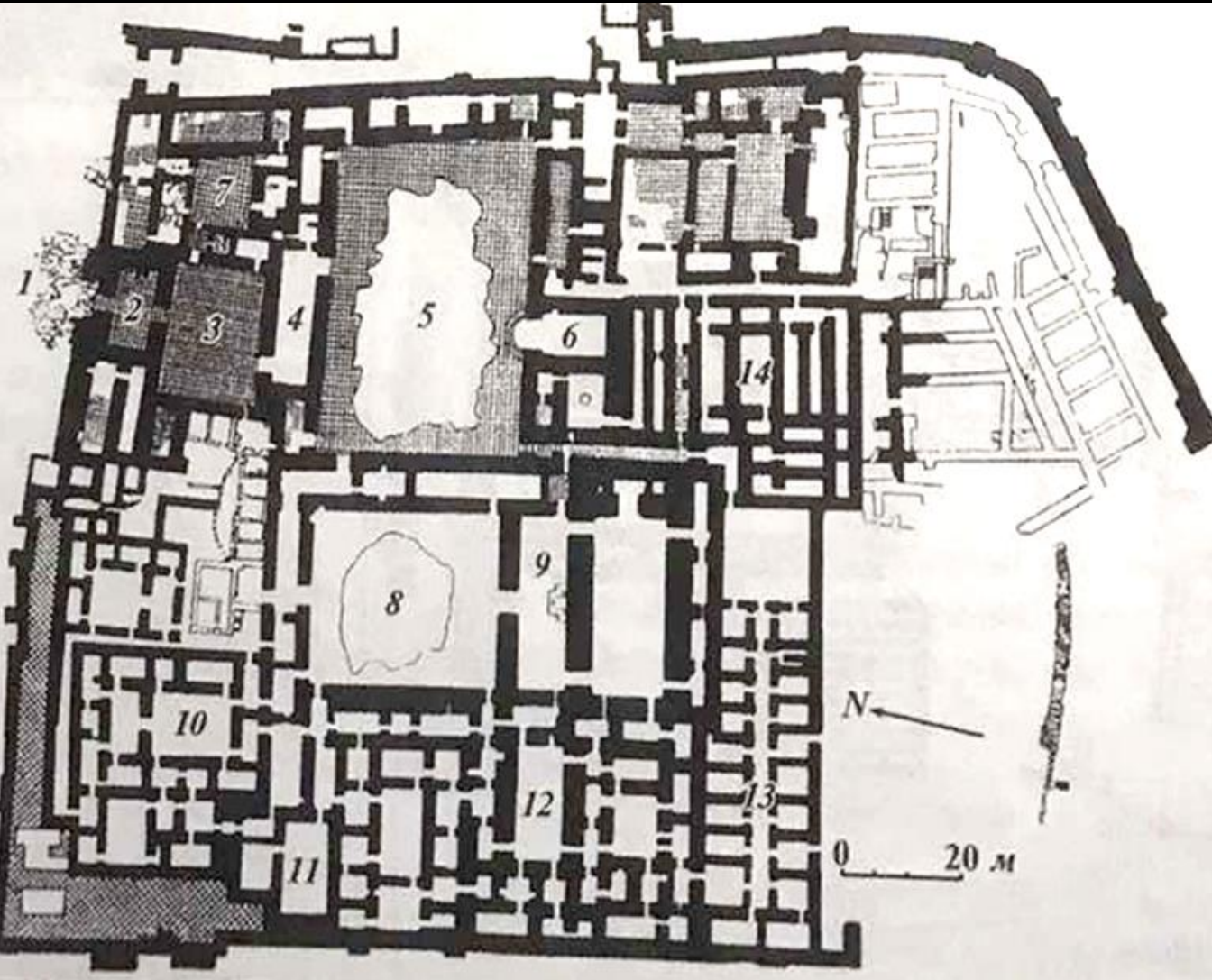
Андре Парро (1901–1980 рр.)
Французький археолог, викладач,
музейний працівник

Андре Парро у 1933 р. розпочав розкопки Марі, яку потім назвав однією з найвидатніших цивілізацій стародавнього світу

Руїни Марі

АРХІТЕКТУРА ПЛАН ПАЛАЦУ ЗІМРІ-ЛІМА, Марі

- 1 – вхід
- 2 – приміщення варти
- 3 – двір
- 4 – темний коридор
- 5 – великий двір
- 6 – тронний зал або святилище
- 7 – приміщення для гостей
- 8 – великий двір перед храмом
- 9 – внутрішній царський храм
- 10 – царські житлові приміщення
- 11 – школа
- 12 – господарські приміщення
- 13 – комори
- 14 – архів

Грандіозна монументальна споруда, мала загальну площу 2,5 гектари і була оточена фортечною стіною

ПАЛАЦ ЗІМРІ-ЛІМА, Марі

Палац в Марі вважався одним з кращих творів архітектури, вражав унікальністю та пишністю. Він надає уявлення про зодчество старовавилонського періоду

Французький археолог Луї-Уґ Вінсент назвав його «перлиною архітектури стародавнього Сходу»

Палац складався з дворів, навколо яких було більше 200 кімнат: парадні і житлові покої, ванні кімнати, комори, переодягальні, кухні, лазні, школа, архів для документів, святилища

Руїни внутрішнього подвір'я палацу – центру управління та офіційного життя

Інтер'єри палацу Марі

ПАЛАЦ ЗІМРІ-ЛІМА. Марі

Для кращого захисту на півночі існував єдиний вхід обабіч якого височіли башти

Для захисту від спеки та дощів двори оточували криті галереї, приміщення перекривалися плоскими стелями

Дощова вода по трубопроводу прямувала до підземних колекторів

Щоб потрапити до внутрішнього двору, потрібно було пройти через анфіладу багато оздоблених кімнат, дворів, переходів

Зала для аудієнцій вміщувала сотні людей

Придворні мешкали в особистих кімнатах палацу

За свідченнями Андре Парро, **на час розкопок**, навіть без ремонту, можна було використовувати кухні та купальні палацу, у печах яких ще збереглося вугілля

Водопровід у Марі

Сходи в руїнах палацу

Стіни палацу із глиняної цегли

Тронна зала знаходилась у крилі для релігійних церемоній

Трон стояв на спеціальному **підвищенні**

Частково збереглися **скульптурні твори** та дивовижні **настінні розписи**

Палац, як і саме місто, було зруйновано за наказом царя Хаммурапі

Тронна зала

СКУЛЬПТУРА СТАТУЯ БОГІНІ ІШТАР

Знайдена в храмі Богині Іштар палацу Зістрі-Ліма

З посудини в руках богині під час церемоній бив фонтан – «вічна вода життя» (для цього існував канал, по якому жерці пускали воду)

Монументальна скульптура із фронтальною поставою (незважаючи на розмір трохи завбільшки за 1 м), водночас жіночна, струнка та пропорційна

Статуя Богині Іштар з палацу Зістрі-Ліма в Марі, 2040–1870 рр. до н. е., Національний музей Алеппо, Сирія.

СТАТУЯ БОГІНІ ІШТАР

Використані **прийоми для зорового полегшення сприйняття статуї**: поділення спідниці **рельєфними горизонталями** на кам'яні волани; **вертикальні хвилясті візерунки з рибками**, що плвуть знизу вгору

СТАТУЯ БОГІНІ ІШТАР

Пишна зачіска богині увінчана капелюхом з рогами

Роги та намисто були вкриті позолотою, сама статуя розфарбована, а очі на гарному молодому обличчі інкрустовані

МАРІЙСЬКІ ЛЕВИ

Тип скульптури, що мав функцію охоронців храму

Розташовувалися поряд із входом до Храму левів, (одна з версій – Храму бога Дагана) і могли бути декоративним мотивом архітектурної опори

Дуже пошкоджені скульптури висотою 40 см, виготовлені з бронзи та міді

Сланцем та вапняком інкрустовано очі. Вважалось, що у пащах могли бути зуби з різьбленої кістки

Вуса та грива нанесені горизонтальними виїмками

Скульптури левів з палацу Зімір-Ліма в Марі, 2000–1001 рр. до н. е.
Лувр, Париж; Алеппо, Сирія

Статуя Пузур-Іштара, правителя Марі,
3 – поч. 2 тис. до н. е.
Музей Стародавнього Сходу, Стамбул

СТАТУЯ ПУЗУР-ІШТАРА

Статуя вирізняється **ювелірною проробкою деталей**

Рогата шапка божества, руки в позі адоранта, написи на одязі та під рукою свідчать про знаходження статуї в святилищі палацу Зімрі-Ліма

Була знайдена в палаці Навуходонасора, куди її, скоріш за все, доставили після руйнування Марі як символ перемоги

Напис на подолі одягу статуї Пузур-Іштара

СТАТУЯ ІШТУП-ІЛУМА – ПРАВИТЕЛЯ МАРІ

Висота статуї 1,5 м, збереглася в досить гарному стані
Глибинне опрацювання деталей відсутнє через
тверду фактуру чорного каменю

Притаманні **виразність обличчя, передання властивостей характеру, фізичного стану, віку, анатомічна проробка ступній ніг**

Клинопис на плечі

Світлини з розкопок

Статуя Іштуп-Ілума. Правитель Марі
3 тис. до н. е., Лувр, Франція

Імдугуд. Фрагмент хлоритової вази з храму Іштар, 2500 – 2400 рр. до н. е. Лувр, Париж

ФОРМИ ДЛЯ ВИПІКАННЯ ХЛІБУ

На кухнях у Марі
було знайдено
форми для
випікання хліба,
які можна віднести
до творів
декоративного
мистецтва

В їхніх рельєфних
зображеннях
відчувається не
тільки рух – вже
існують спроби
передання
перспективи

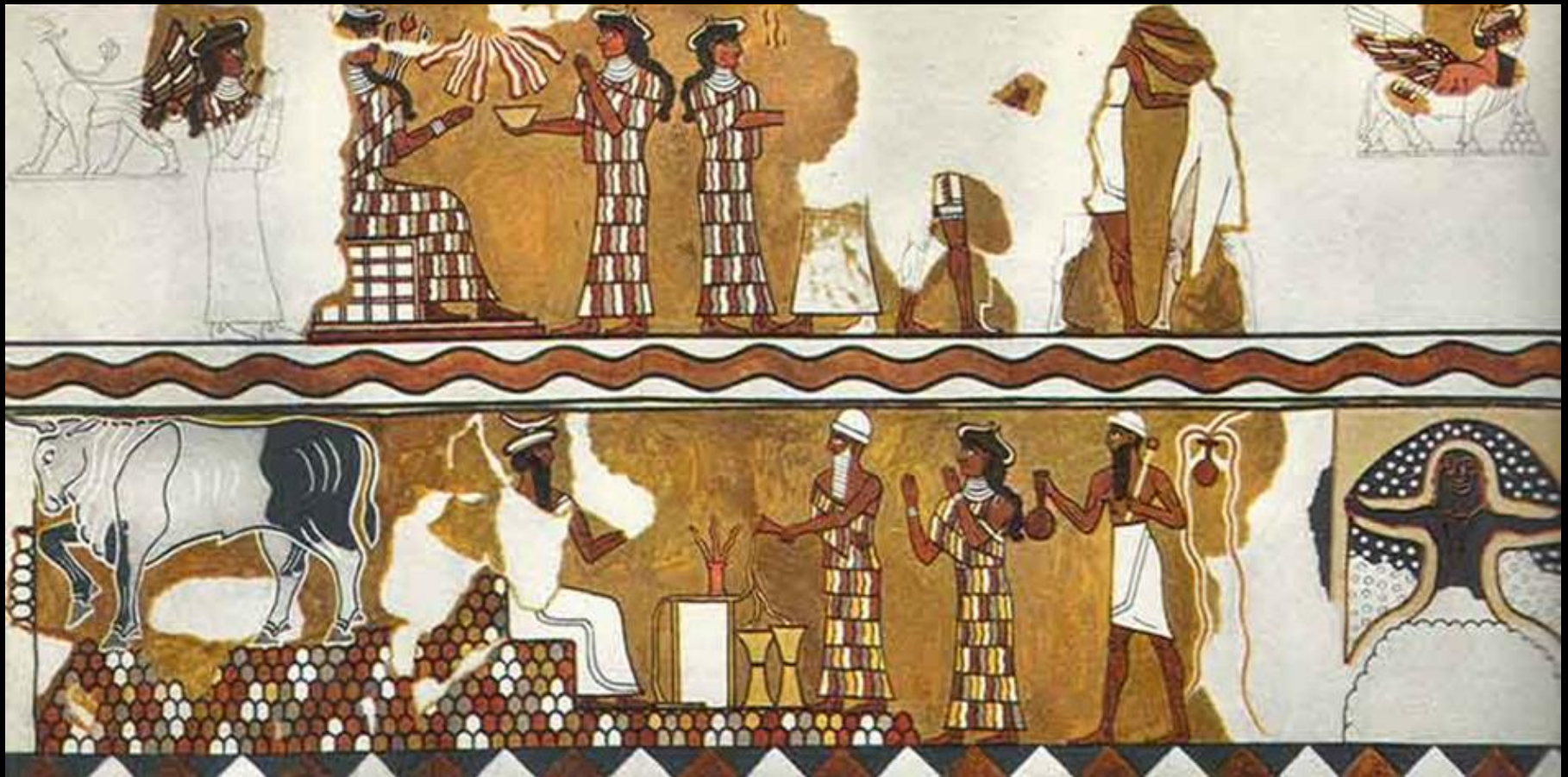

Форма для створення декорованого хліба
Національний музей Алеппо, Сирія

МОНУМЕНТАЛЬНИЙ ЖИВОПИС

Монументальний живопис широко використовувався, але **майже не зберігся**. Розписами прикрашали **стіни храмів та палаців**

Теми зображень – **культові сцени з богами, царські церемонії, повсякденне життя, тваринний світ**

Церемоніальні прийоми. Настінні розписи з палацу в Марі, 2 тис. до н. е. Лувр, Париж

Сцена в палаці в місті Марі.
Художник Балаж Балог

Розписи розташовувалися на панелях з виділенням головних сцен

Вони виконувались у площинній манері кольоровими плямами з чітким контуром

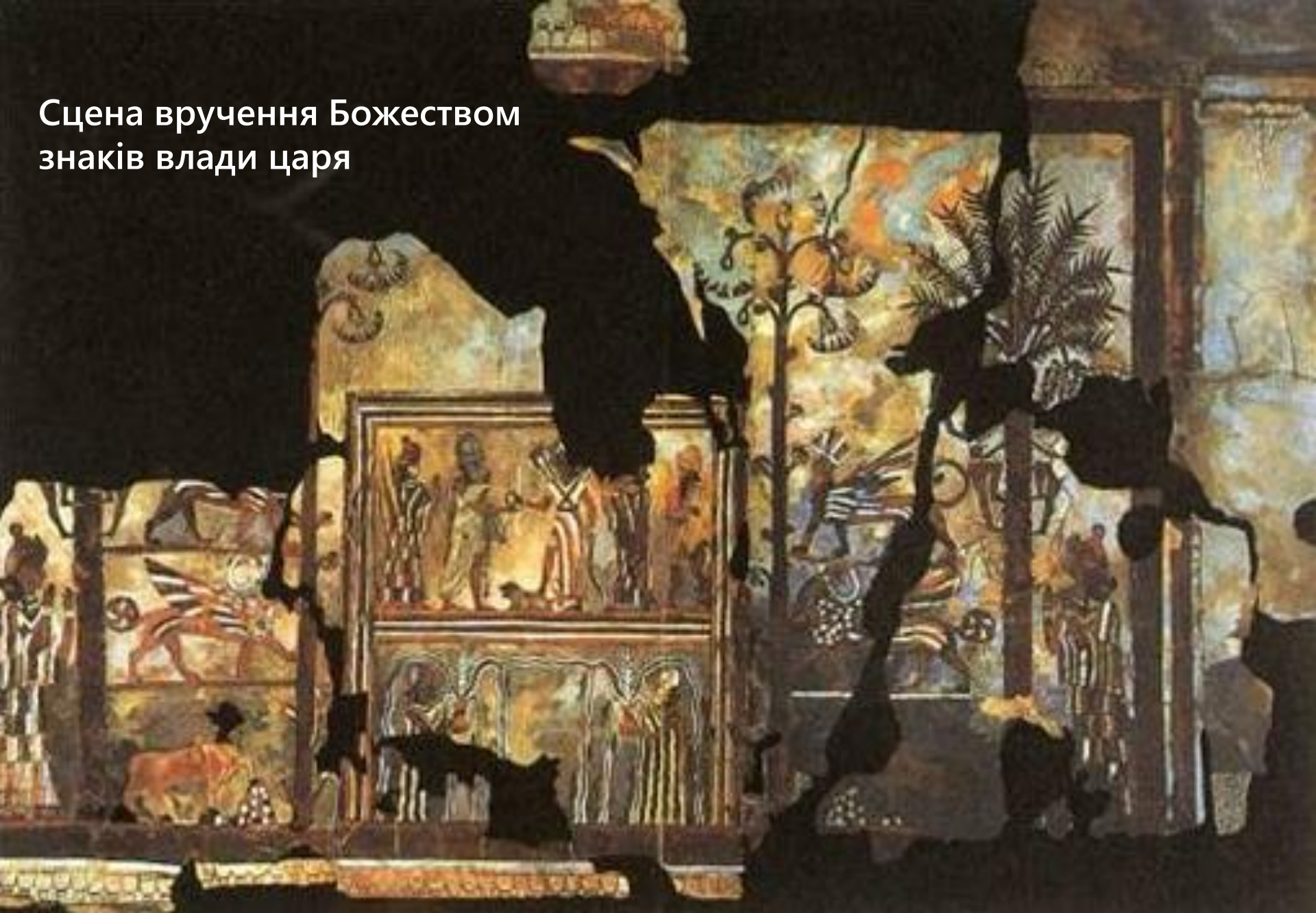
Для композицій характерні суворість та симетричність

Розписи палацу Зімірі-Ліма стали унікальними пам'ятками живопису часів Стародавнього Вавилону

Фігури обводились чорним контуром, що відокремлювало їх від фону

Кольорову гаму складали червоні, коричнево-червоні, жовто-червоні, білий, зелений та блакитний кольори

Сцена вручення Божеством
знаків влади царя

Сцена інвеститури. Стінний розпис з палацу Зімір-Ліма в Марі, 2 тис. до н. е. Лувр, Париж

СЦЕНА ІНВЕСТИРУРИ

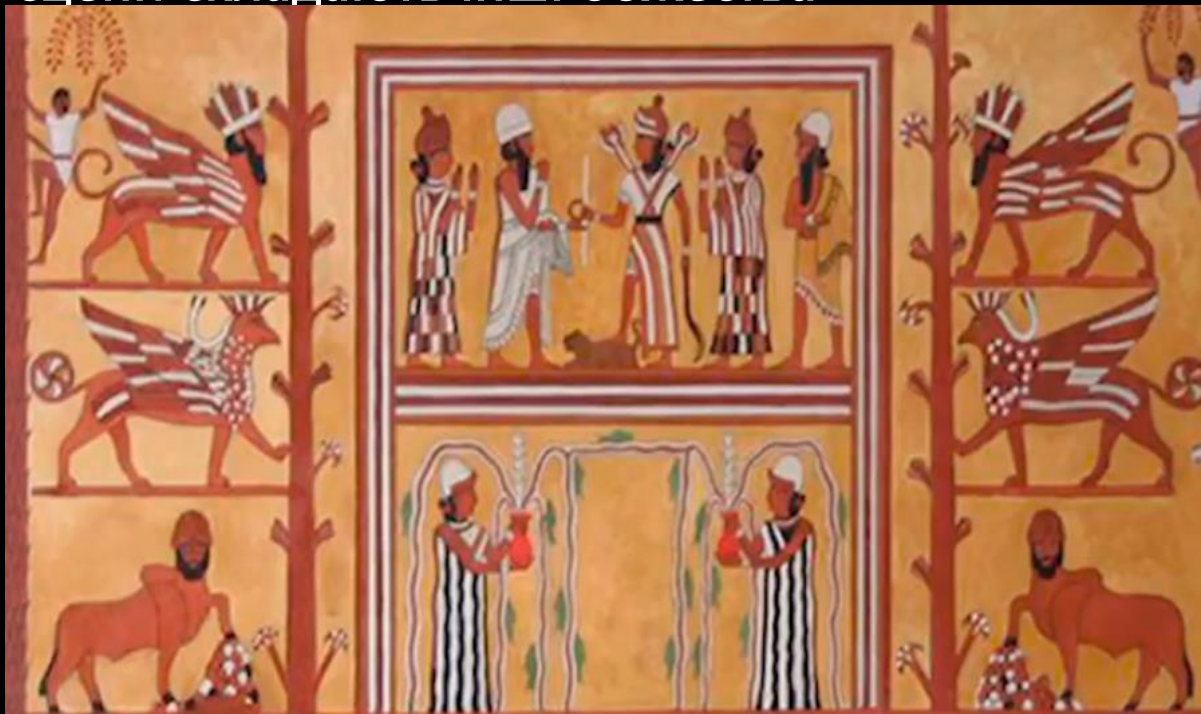
Унікальний за станом збереження та багатством образів **розпис**, сповнений традиційних ритуальних зображень Межиріччя

Симетрична композиція, центральні сцени якої були окреслені білими та червоними стрічками

Сюжет верхньої сцени в центрі розпису – настановлення Зімрі-Ліма Іштар-войовницею. Нога богині стоїть на левові, однією рукою богиня тримає сокиру, іншою – білий жезл і кільце справедливості

Оточення головних героїв сцени складають інші божества

Нижня композиція побудована на симетрії розташованих одна навпроти одної богинь у строкато-хвилястому вбранні. У них у руках – вази з пальмовим листям та червоно-білими хвилями води, вздовж яких пливуть рибки

ХОДА ЦАРЯ НА ЖЕРТВОПРИНЕСЕННЯ

Збереглася сцена із жерцями, які ведуть жертвовного бика зі срібним півмісяцем на чолі

Виділення головної фігури завдяки розміру спостерігається у зображенні величезної руки царя, яка перекриває постаті жерців

У зображенні жерців виявлені **портретні риси**

Фрагменти настінного розпису з палацу Зімірі-Ліма з Марі, 2 тис. до н. е. Лувр, Париж

Мистецтво Вавилону:

- Під час правління якого правителя досяг розквіту Вавилон?
- Завдяки мистецтву яких країн ми можемо дізнатися про особливості мистецтва часів Старого Вавилону?
- Що відрізняє скульптуру Вавилонського періоду (особливості)? Яка сцена зображена на Стелі Хаммурані?
- Чим була ускладнена архітектура зикурату Ішушинаку в Дур-Унташі в порівнянні з першими зикуратами?
- Який палац французький археолог Луї-Уг Вінсент назвав «перлиною архітектури стародавнього Сходу»?
- Статуя якої богині з храму палацу в Марі тримала посудину з «фонтаном вічного життя»?

Модуль 2.

ПИТАННЯ

ДЛЯ

самоперевірки

- Чим незвичайні форми для випікання хліба, що були знайдені на кухнях палацу в Марі?
- Якими були теми монументальних розписів палацу Зіпрі-Ліма в Марі?

Модуль 2.

ПИТАННЯ

ДЛЯ

самоперевірки

МИСТЕЦТВО АССИРІЇ

АССИРІЯ

 – Ассирійська імперія

Місто-держава Ашшур знаходилась у районі середньої течії ріки Тигр, на півночі Межиріччя, місці, **де колись існував Аккад**

Ашшур дав назву майбутній Ассирійській імперії

Розташування серед важливих торговельних шляхів сприяло розвитку міста **Ашшур**, яке дало назву Ассирії та стало першою столицею майбутньої імперії

З XIV ст. до н. е. Ассирія – могутня військова держава, яка в IX–VII ст. до н. е. досягла свого розквіту й підпорядкувала Передню Азію

Ашшур залишався релігійною столицею

Столиці царських резиденцій змінювались:

Кальху (Німруд) – IX ст. до н. е.,
Дур-Шаррукін (Хорсабад) – VIII ст. до н. е.,
Ніневія – VII ст. до н. е.

Військовий характер країни обґрунтував престиж воєнного мистецтва і **відбився в архітектурі та образотворчому мистецтві**

Ассирійські лучники атакують місто.
Барельєф палацу в Німруді,
865–860 до н. е., Британський музей, Лондон

В архітектурі міст закладалася структура військового табору. В образотворчому мистецтві переважали **військові теми**, в яких прославлялися сила та завоювання царів

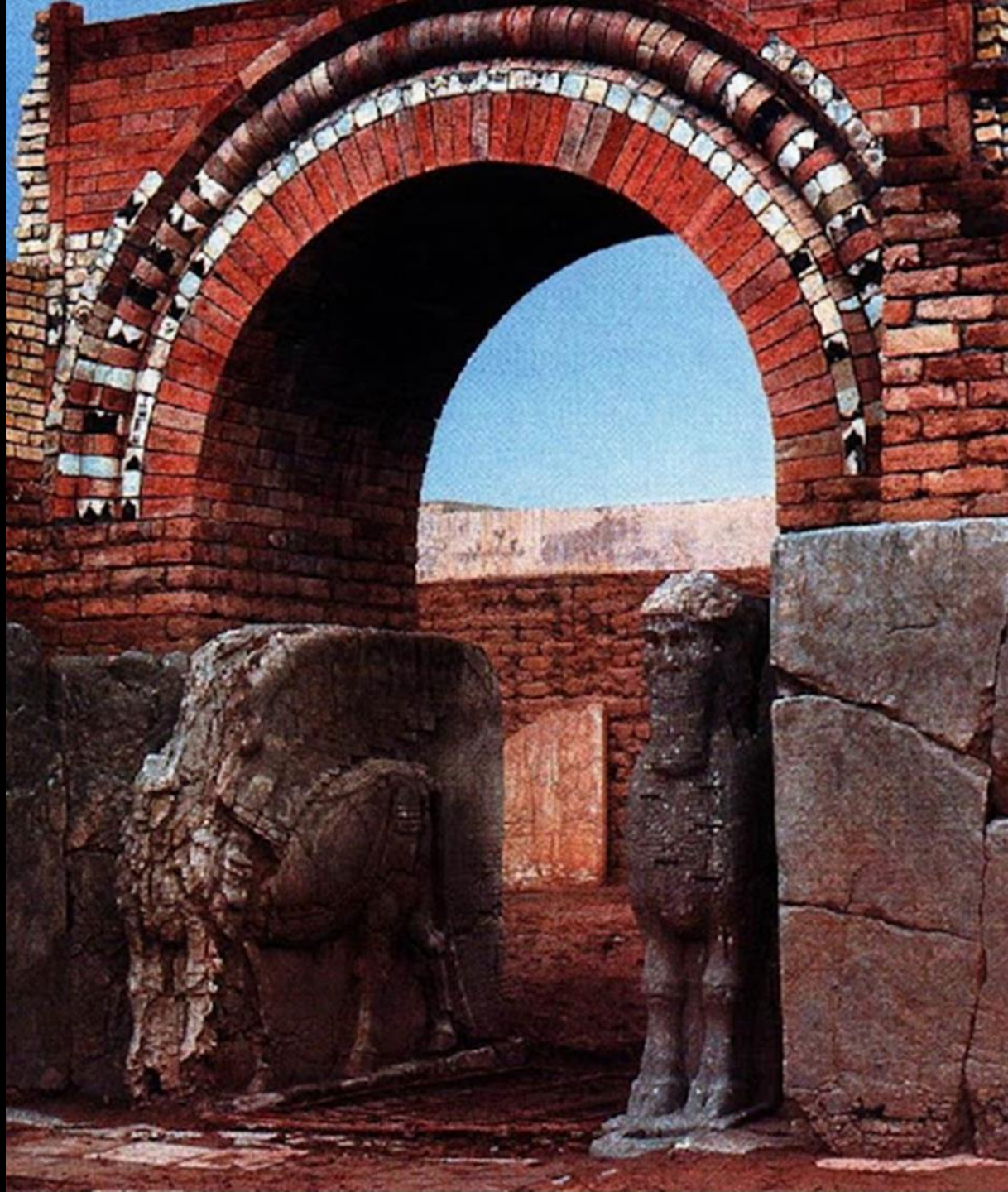
Ассирійці **будували** стратегічні **військові дороги, мости, дамби, канали, водостоки, палаці**, створювали дивовижні **сади**

Завдяки географічному розташуванню Ассирії в її каменоломнях для творів мистецтва видобували **вапняк, алебастр, камінь**

Камінь застосовувався для фундаментів, вимощення й облицювання

Брама Нергал. Ніневія, поч. VII ст. до н. е.
Реконструкція

МИСТЕЦТВО
АССИРІЇ
Архітектура

АРХІТЕКТУРА

Забудова міст була орієнтована за сторонами світу згідно з чітким плануванням. Домінували міста-фортеці та укріплені палаці

Міські вулиці були широкими та перетинались під прямим кутом

Міста були захищені колами величезних мур з численними вежами та ровами

Культова архітектура не мала широкого розвитку

Центром палацово-храмового комплексу виступав палац, а не храм

У перекриттях палаців використовувались куполи, склепіння, арки

Житлові будинки будувались із необпаленої цегли. Обпалена цегла використовувалась для важливих споруд. Гіпс, вапняк і асфальт застосовували як будівельний розчин

Ніневія. Реконструкція

Особливою рисою асирійської архітектури стало облицювання камінням стін із необпаленої цегли

Фортифікаційні споруди Ассирії багато декорувались

Зубці, що увінчували стіни оборонних мур, мали східчасту форму – для зручності встановлення металевих машин та спеціальних щитів, які зменшували силу ударів ворожих стріл та каміння

Фрагменти фортечних стін Ніневії, початок VII ст. до н. е. Реконструкція

АРКА

В архітектурі Ассирії **кругла арка** відігравала значну роль. З її використанням зменшувався тиск на стіни, стало можливим створення більших отворів для потрапляння потоку повітря та сонячного світла

Арки використовували в брамах, входах до палаців, у вікнах пообіч входу

Окрім арок у системі перекриттів споруд застосовувались **склепіння**

Брама Табіра, VIII ст. до н. е. Ашшур

АШШУР

Перша столиця Ассирії знаходилась на правому березі ріки Тигр, на 25-ти метровому мисі як передня стратегічна варта та торговий центр

Місто оточували мури висотою 15–18 м і товщиною 6 м. Побудовані із сирцевої цегли на підмурку з кам'яних брил, зовні стіни були вкриті шаром глиняної обмазки

Через кожні 20 м зовнішньої стіни знаходились чотирикутні вежі

Зовнішня брама, укріплена вежами, переходила до приміщень внутрішніх воріт із кількома відсіками

Ашшур, VIII–VII ст. до н. е. Реконструкція

КУЛЬТОВА АРХІТЕКТУРА

Важлива роль в культовій архітектурі відводилась **зикурату**

Ассирійський зикурат мав 7 ярусів – відповідно присвячених Сонцю, Місяцю та п'яти планетам. Іноді зикурати були здвоєні

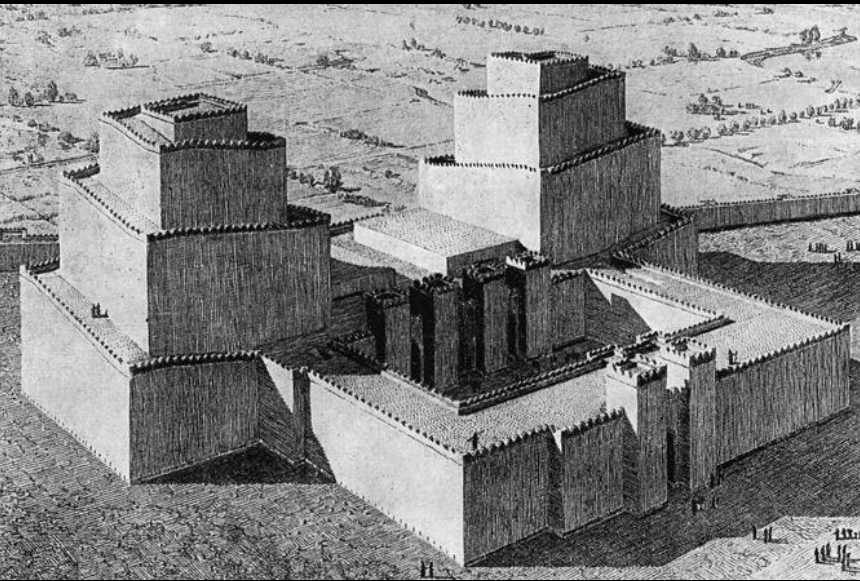
В Ашшурі було три зикурати: покровителю міста – богу Ашшуру та подвійний зикурат Ану-Адада

За часи середньоассирійського періоду Ашшур перетворився на релігійну столицю. У місті налічувалось 34 культові споруди

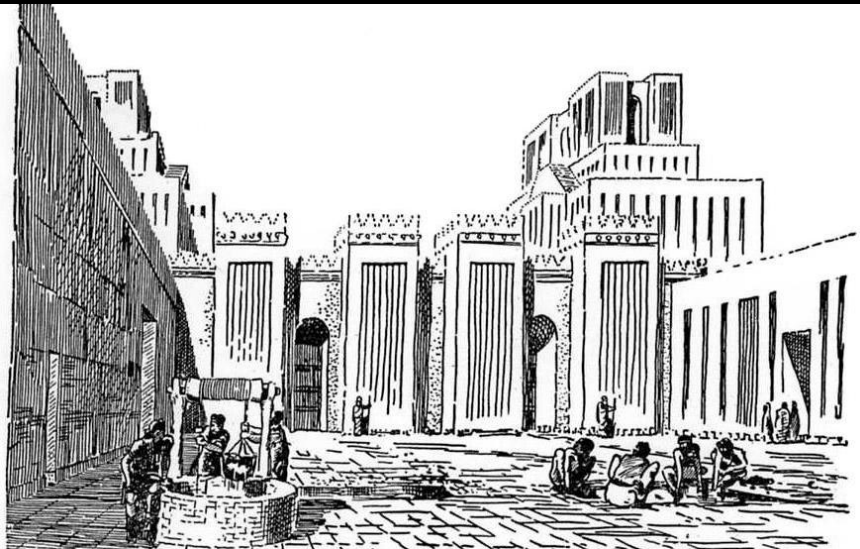

Культовий центр і царський палац. Ашшур, XV–XI ст. до н. е. Реконструкція

АНУ-АДАДА

Подвійний зикурат Ану-Адада,
XII–XI ст. до н. е. Ашшур

Внутрішнє подвір'я

Подвійний зикурат Ану-Адада вирізнявся монументальною величию масивних веж, дістатися до кожного з **трьох ярусів** яких можна було **сходами, розташованими вздовж стін,** а не перпендикулярно до основного об'єму (на відміну від шумерських зикуратів)

Зикурати були більш геометричними і, начебто, прямували вгору

Зикурати, що розташовувались поруч, мали **спільний двір**

Між вежами зикуратів містилося **святилище** для вшанування богів: неба – Ану, а також грому, блискавки та дощу – Адада

Відмінна **риса асирійських храмів – асиметричне рішення святилища**

ПАЛАЦОВА АРХІТЕКТУРА

Архітектурне мистецтво Ассирії відомо нам за **царськими палацами**, які будувались **на штучних пагорбах**, мали власні **ворота і сади**

Палацові ансамблі асирійських правителів являли собою **палацово-культові комплекси з несиметричною схемою забудови** й нагадували невеликі міста для царської родини, придворної знаті й безлічі прислуги

Таким ансамблям притаманні **монументальність, фортечна замкненість**

Просторі **внутрішні двори** оточувались офіційними, господарськими, культовими та житловими приміщеннями з **пласким дахом, без вікон, лише з отворами для вентиляції**

Для виготовлення великих **конструктивних балок і дверей** використовувався **ліванський кедр**

Стіни палаців вкривались **вапняним покриттям або штукатуркою**

Реконструкція палацового комплексу
Ашшурнасірапала II в Кальху

Зовні палаці багато декорувались золотом, яскравими кольоровими розписами

Внутрішня частина оздоблювалась рельєфними кам'яними плитами, які водночас прикрашали й зміцнювали будівлі, розписами по сухій штукатурці, фризами з полив'яної цегли

У багатому декоруванні, облицюванні ортостатами, прикрашанні розписами та орнаментами стін палацових ансамблів виявився тісний зв'язок архітектури та образотворчого мистецтва

Палац Сінаххеріба. Ілюстрація з серії Остена Генрі Леярда «Пам'ятники Ніневії», 1853 р.

ПАЛАЦОВА АРХІТЕКТУРА

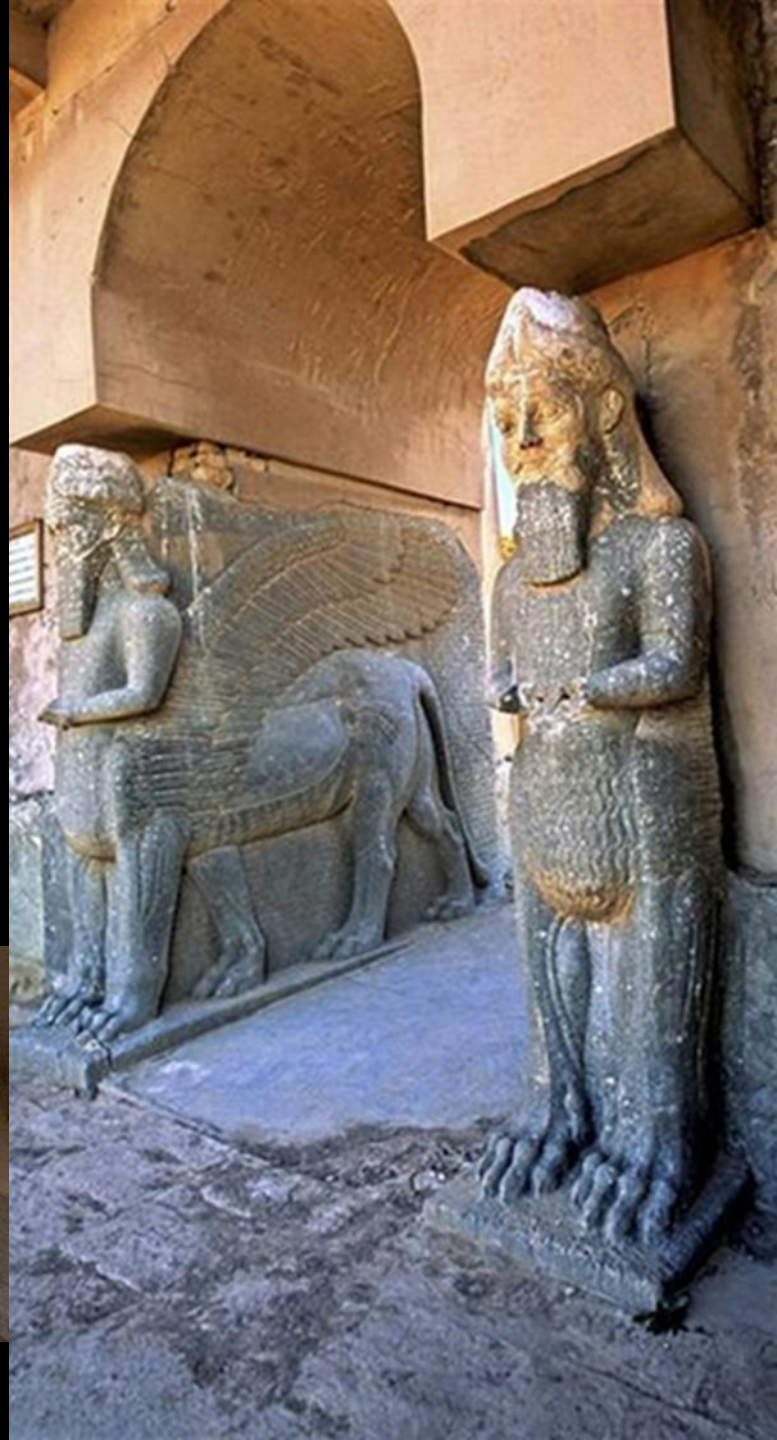
Масивні стіни без отворів оточували царські палаці, повністю ізолюючи їх від інших будівель

Єдиними отворами були входи по боках з крилатими левами-охоронцями чи (биками-охоронцями) Шеду (Ламасу)

Ортостати – великі кам'яні панелі, якими облицьовувались стіни, їх прикрашали горельєфи (майже круглі скульптури) шеду (ламасу) і тематичні барельєфи оповідального та релігійного характеру

Ворота палацу в Кальху

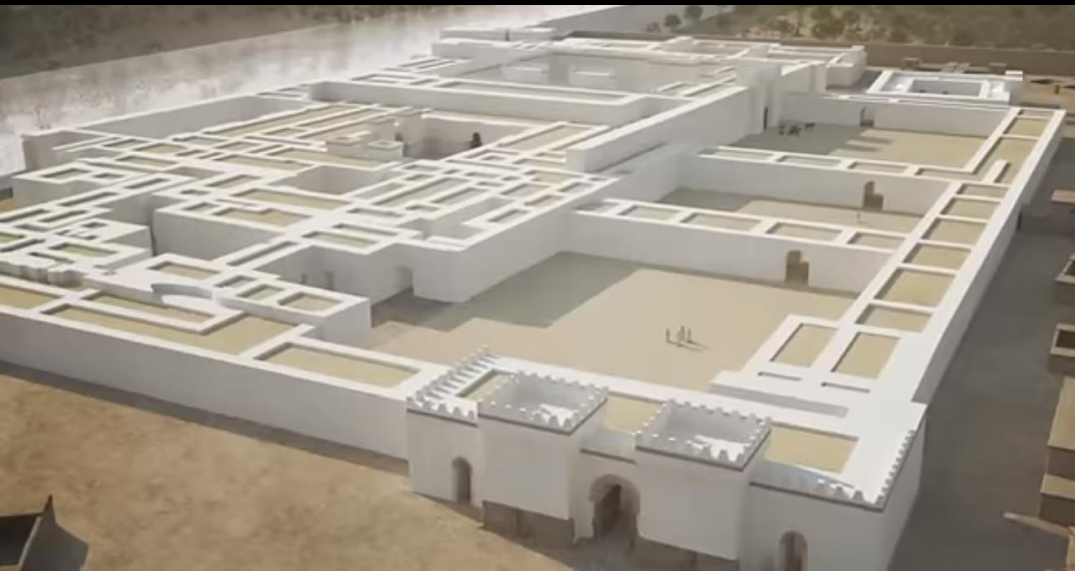
ПІВНІЧНО-ЗАХІДНИЙ ПАЛАЦ АШШУРНАСІРАПАЛА II в Кальху (сучасний Німруд)

Бенкетом для 69 574 гостей відсвяткував
Ашшурнасірапал II у 879 р. до н. е.
завершення будівництва палацу в Кальху

Палац відображав Ашшурнасірапала II
величним та могутнім правителем

Побудований на піднесеній платформі,
палацовий комплекс межував з річкою

Палац Ашшурнасірапала II. Реконструкція

Крилатий Шеду з Північно-західного
палацу Ашшурнасірапала в Кальху

ПІВНІЧНО-ЗАХІДНИЙ ПАЛАЦ АШШУРНАСІРАПАЛА II в Кальху (сучасний Німруд)

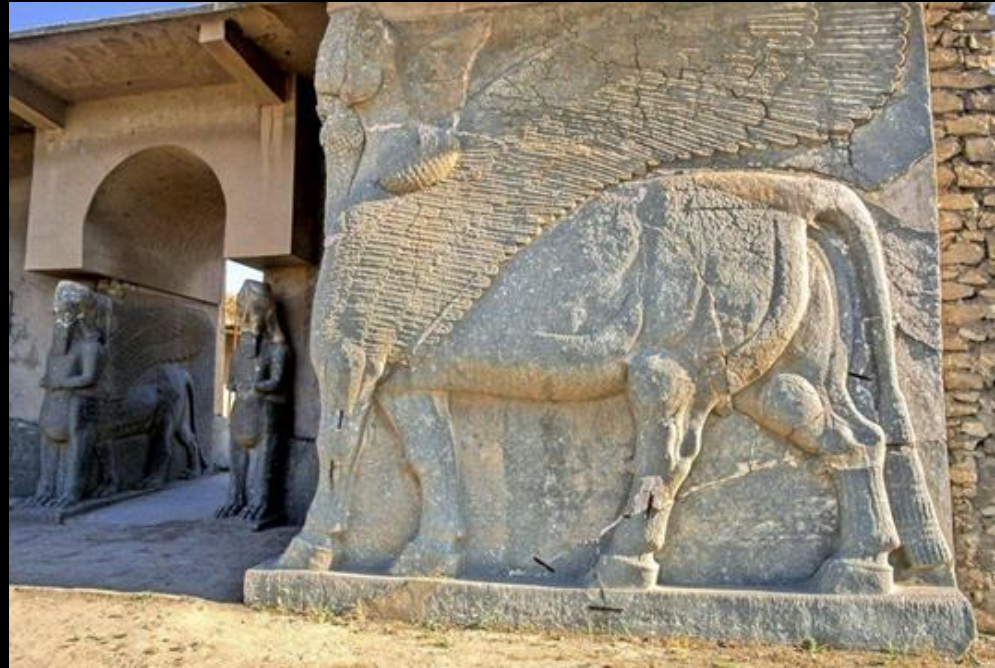
Палацовий комплекс з усіма спорудами наче утворював фортецю у фортеці

Зверху вежі масивного входу до палацу оточували зубці

Витягнуті прямокутні палацові приміщення групувались навколо внутрішнього подвір'я

Східну частину займали житлові кімнати, південну – бенкетні зали

Три просторих подвір'я з арочними отворами вели до великого 30х30 м подвір'я, захищеного зубчастою стіною

Ламасу північно-західного палацу

Фрагмент палацу Ашшурнасірапала II.
Реконструкція

ПІВНІЧНО-ЗАХІДНИЙ ПАЛАЦ АШШУРНАСІРАПАЛА II в Кальху (сучасний Німруд)

Далі в палаці були розташовані чудові **приймальна та тронна зали**

Входи охороняли величні й величезні шеду (ламасу)

Цегляні стіни **оштукатурювали**

Інтер'єри прикрашали рельєфи й написи на вертикальних кам'яних плитах і розписи на релігійну та військову тематику, сцени полювання

Всередині палацу існувало оздоблення дорогоцінними породами дерева, міддю, позолотою, інкрустованою слоновою кісткою

Вхід до головного двору північно-західного палацу Ашшурнасірапала II

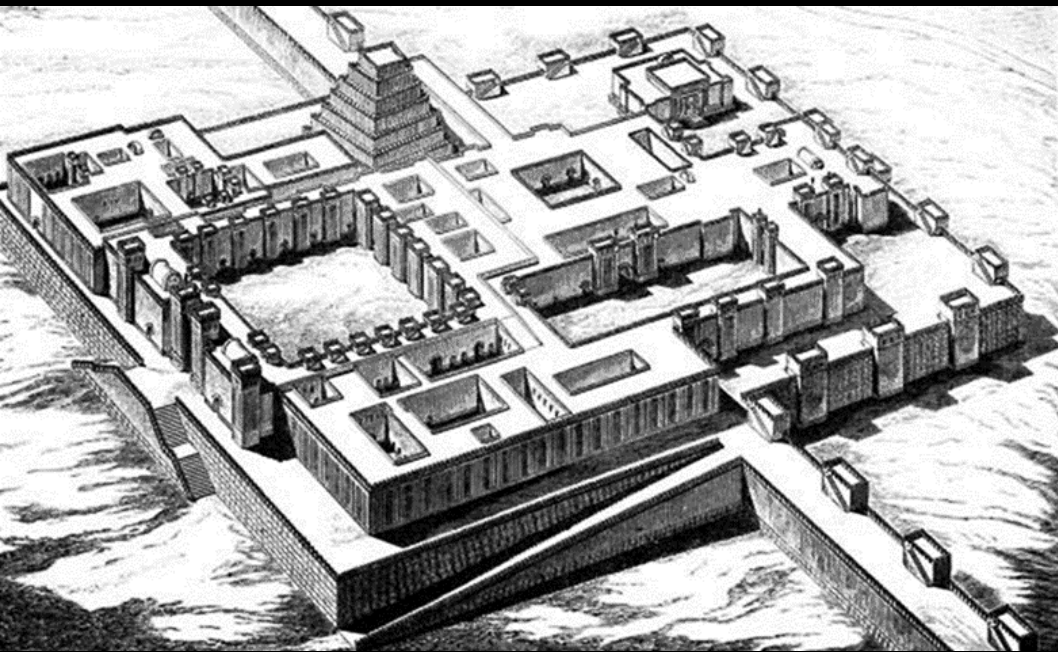
Інтер'єр палацу. Реконструкція

«ФОРТЕЦЯ САРГОНА», ДУР-ШАРРУКІН

Дур-Шаррукін – ретельно сплановане місто, столиця Ассирії з палацом Саргона II, який і замовив цей проєкт

Через загибель Саргона II у 705 р. до н. е. будівництво Дур-Шаррукіна зупинилось. Його син Сінаххеріб переніс столицю імперії до Ніневії

Палац Саргона II, 712–707 рр. до н. е.

Цар Саргон II з жертвним козеням.
Фрагмент рельєфу з палацу Саргона II
у Дур-Шаррукіні. Париж, Лувр

ПАЛАЦ САРГОНА II, ДУР-ШАРРУКІН

Французький консул в Мосулі Поль Еміль Ботта в 1842 р. розкопав пагорб біля села Хорсабад і відкрив великий палацовий комплекс Саргона II, який будувався водночас з містом Дур-Шаррукін

Чотирикутне за планом місто 1780 x 1685 м оточували міцні мури з 7 брамами та 157 вежами

Загальна висота стіни складала 18 м

Палац являв собою одну з найвеличніших споруд Ассирії, площею 259 га, він знаходився на штучному пагорбі, заввишки 14 м, у середині якого містились дренажна та вентиляційна системи

По широких пандусах, що вели до палацу, проїжджали колісниці

Поль Еміль
Ботта

Дур-Шаррукін, бл. 720–
705. рр. до н.е. План

Частина палацу видавалась за межі міської стіни, де була **захищена крутим урвищем**

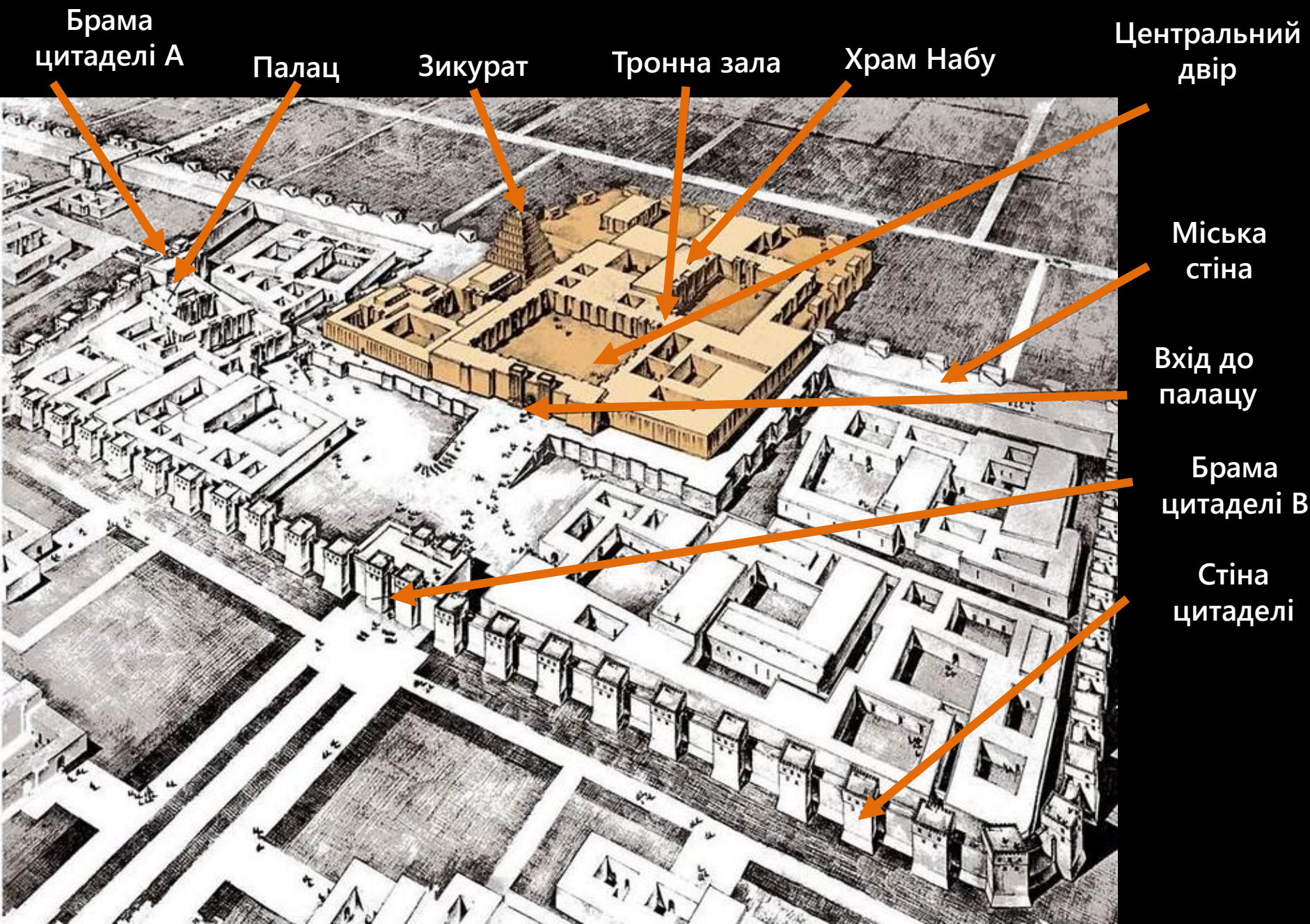
До комплексу входило **святилище з вежею-зикуратом** із семи ярусів, присвячені богам храми, **малий палац, арсенал, мисливський парк**

Існував **сад** з безліччю фруктових дерев та ароматичних рослин. Курган на центральному каналі саду був засаджений кедрами та кипарисами. Серед них знаходився **павільйон з колонадою**

Палацовий комплекс Саргона II в Дур-Шаррукін. Реконструкція

ПАЛАЦ САРГОНА II, ДУР-ШАРРУКІН

До воріт палацу підходила головна вулиця міста. **Головний вхід до палацу в Дур-Шаррукін** складався з ряду **арок**, що заглиблювались у середину. Арки затискалися міцними вежами

Центральний, багато прикрашений **двір за брамою**, займав майже гектар. Тут відбувались військові огляди та збори

Ворота палацу Саргона II в Дур-Шаррукін. Реконструкція

Рельєфи палацу Саргона II, Дур-Шаррукін, VIII ст. до н. е. Париж, Лувр

Ворота палацу Саргона II охороняли міфологічні **шеду** – 40-тонні монументальні рельєфи крилатих биків з людською головою, увінчаною тіарою з рогами

Також там знаходились величезні зображення епічного **Гільгамеша**, з палицею в одній руці та тушею вбитого лева в іншій

Входи до палацу були декоровані багатобарвною **полив'яною цеглою**

Палац Саргона II, VIII ст. до н. е. Реконструкція

Ліворуч від входу до великого двору знаходився багато оздоблений комплекс із шести святилищ

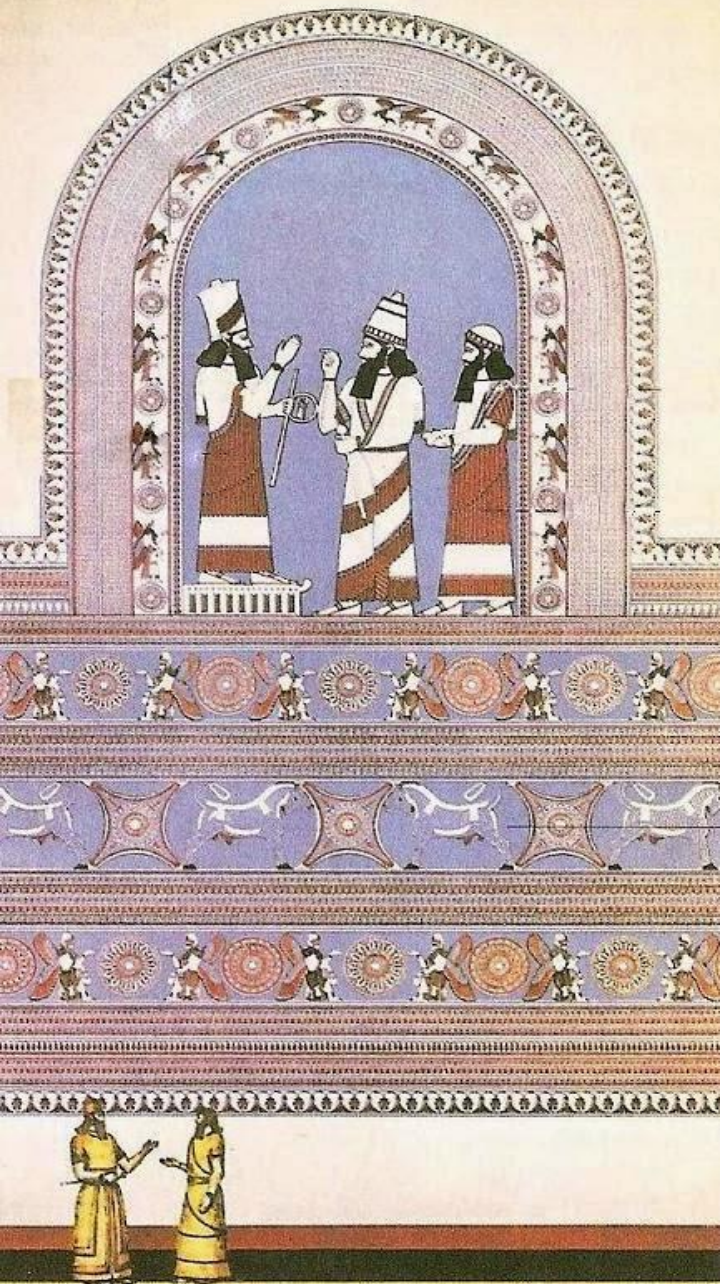
Зверху вежі та мури прикрашали **облицьовані полив'яною цеглою зубці**, по блакитному фону яких чергувались квіткові розетки

Нижнє облицювання стін оздоблювали зображення биків, плуга та символу родючості – смоковниці з жовтими плодами

Біля дверей знаходились **10-ти метрові дерева**, виготовлені з кедра та оковані металом, вгорі яких кріпилося пальмове листя з позолоченої бронзи

Палац Саргона II,
Дур-Шаррукін.
«Історія мистецтва в Халдеї
та Ассирії»,
Жорж Перро та Шарль Шіп'є.
Чепмен і Холл, 1884 р.

Оздоблення тронного залу Саргона II. Реконструкція

У палаці налічувалося **30 відкритих дворів** і **понад 200 різних приміщень**: парадні зали, культові споруди, житлові, підсобні та ванні кімнати, винні погреби, пекарні, стайні. Існували **водопровід, каналізація**

Будівельні роботи мали високий технічний рівень. **Для балок застосовувався кедр**. Деякі частини палацу мали **колони з кам'яними базами та дерев'яними стовбурами**. Двері були виготовлені з **бронзи**

Знизу стіни залів прикрашали алебастрові плити з кольоровими рельєфами із зображеннями **військових походів Саргона II**, який захопив великі території та нові держави за малий час

Зверху стіни оздоблювались фресками

Існувало оздоблення **слоновою кісткою** та різними **благородними сортами дерев**. До розкоші декорування палацу гармонійно доєднувалося **озеленення терас**

НІНЕВІЯ

Ніневія – трикутне за планом місто з широкими прямими вулицями, величними палацами і храмами, садами і парками. Своєю назвою зобов'язане **богині родючості Нін**

Місто розташовувалось на східному березі річки Тигр і було важливим **центром торгових шляхів**

Ніневію захищали **масивні мури з 15 брамами**

Зовнішні стіни були кам'яні. **Внутрішні стіни** завширшки 10 м і 24 м заввишки – з необпаленої цегли

Оточував стіни міста **рів з водою**

НІНЕВІЯ

Розбудував і перетворив Ніневію на столицю Сінаххеріб – син Саргона II

Площа міста складала 7,5 кв. км

Головна вулиця була завширшки 26 м
Вздовж стін міста висаджувались чудові сади

Для забезпечення міста питною водою з гір було проведено канал, який йшов по акведуку

Одно-двоповерхові житлові будинки в місті будувались з необпаленої цегли.
Зверху будинки мали тераси

Ніневія. Реконструкція

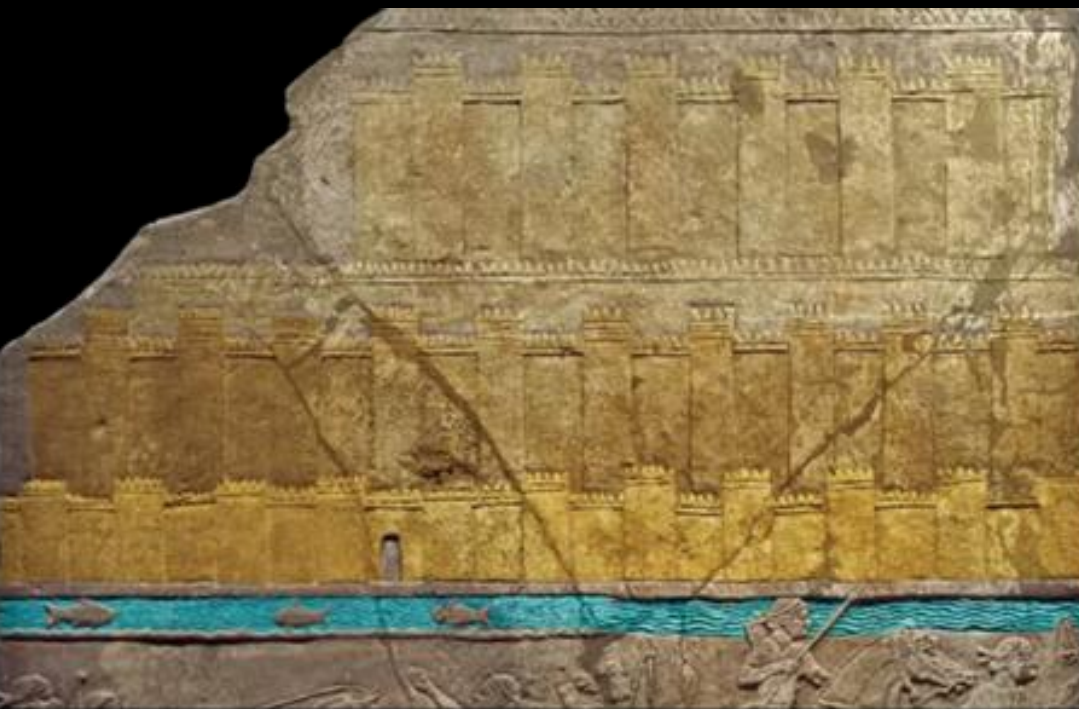

НІНЕВІЯ

Завдяки географічному розтушуванню Ніневія отримувала багатства з багатьох джерел

Зображення Ніневії знаходилось на рельєфах Північного палацу внука Сінаххеріба Ашшурбаніпала II: рів, наповнений водою і рибками, могутні жовті стіни та зубчасті башти, що надійно захищали величне місто. Вгорі – колони величного палацу Сінаххеріба, які стоять на основах у формі левів, та зображення ламасу

Ніневія. Рельєфи з Північного палацу Ашшурбаніпала II, VII ст. до н. е.

ПІВДЕННО-ЗАХІДНИЙ ПАЛАЦ СІНАХХЕРІБА В НІНЕВІЇ

Південно-західний палац Сінаххеріба в Ніневії отримав назву «Палац без конкурентів». Розкішно оздоблений коштовною деревиною, золотом, сріблом, слоновою кісткою, алебастром назовні й всередині

Побудований на пагорбі заввишки 30 м, він займав територію майже в 3 га, приблизно 500 x 250 м, з великою кількістю приміщень

Палацовий комплекс Сінаххеріба в Ніневії. Реконструкція

Вхід до тронної зали
палацу Сінаххеріба
в Ніневії. Реконструкція

27 пар ламасу обабіч «охороняли»
монументальні входи палацу

До тронної зали вели декілька
внутрішніх дворів, вхідні отвори
яких розташовувались на одній
осі: один навпроти одного

Простір між трьома арочними отворами
до тронної зали заповнювали вирізьблені
з монолітного каменю ламасу та інші рельєфні
зображення

Південно-західний палац
Сінаххеріба в Ніневії,
VII ст. до н. е. План

ПІВДЕННО-ЗАХІДНИЙ ПАЛАЦ СІНАХХЕРІБА

Рельєфні зображення кам'яних плит
тяглися на 3 км

Мосульський мармур занотував
багато **військових перемог царя**

Яскравим прикладом стала так звана
Лакішська кімната – рельєфна
розповідь про перемогу під час
облоги Лакіша

Блакитна глазурована плитка
з яскравими візерунками
оздоблювала палац зсередини

Біля палацу знаходився **великий парк**
зі штучними озерами, павільйони
з рідкісними деревами, рослинами,
тваринами

Є думка, що відомі **Висячі сади**
знаходились саме в Ніневії

Панелі з фрагментами захоплення Лакіша.
Лакішська кімната палацу Сінаххеріба,
700–681 рр. до н. е. Британський музей

ПІВНІЧНИЙ ПАЛАЦ АШШУРБАНИПАЛА В НІНЕВІЇ

Онук Сінаххеріба, Ашшурбаніпал правив у 669–635 рр. до н. е. За часи його правління Ніневія набула **найбільшого розквіту**

У 646 і 644 рр. до н. е. могутній цар будує **Північний палац**

Важливою спадщиною палацу є **рельєфи**, завдяки яким ми маємо уявлення про **Ассирійське царство**

Південно-західний
палац Сінаххеріба

Зикурат

Храм
Адада

Храм
Набу

Храм
Іштар

Храм
Кідмурі

Храм
Сін-Самас

Північний
палац

Цитадель в Ніневії,
VII ст. до н. е. План
і реконструкція

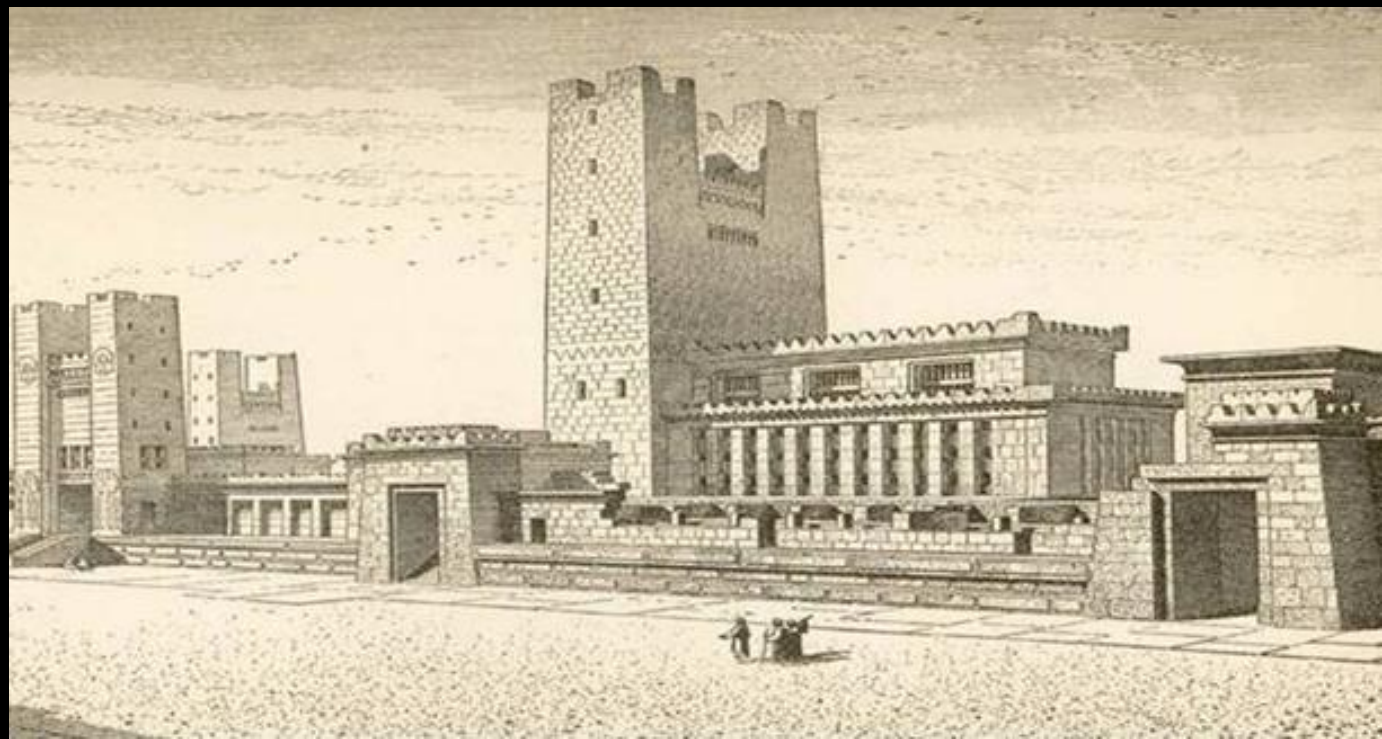
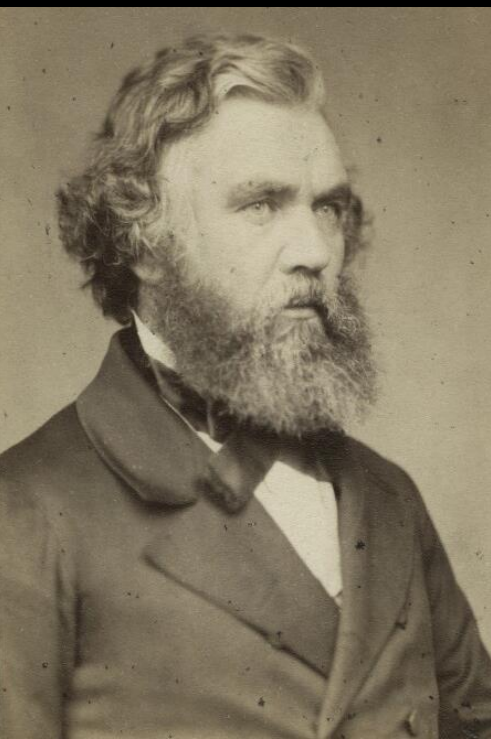
БІБЛІОТЕКА АШШУРБАНІПАЛА

У Ніневії Ашшурбаніпал для царської родини, священників і вчених заснував першу відому у світі бібліотеку. Вона була прибудована до палацу діда Ашшурбаніпала Сінаххеріба в західній частині Ніневії

Окрім особистої царської та інших приватних **колекцій таблиць**, були й копії, виготовлені переписувачами в асирійських провінціях

Англійський археолог Остен Генрі Леярд, який у 1849-1851 рр. знайшов Ніневію та бібліотеку Ашшурбаніпала

Бібліотека Ашшурбаніпала. Реконструкція

БІБЛІОТЕКА АШШУРБАНИПАЛА

Глиняні книги були систематизовані згідно з певним порядком. Інколи тексти мали від 40 до 100 і більше табличок

Зібрана в 36000 глиняних табличках інформація, допомогла розкриттю культури Месопотамії, а шкільні таблички – дешифруванню клинопису

Були представлені всі знання того часу з науки, астрономії, медицини, філософії, ритуальні тексти, описи історичних подій, закони, царські укази, палацові записи, пісні, гімни тощо

Глиняні таблички з бібліотеки Ашшурбаніпала, 669–627 рр. до н. е. Британський музей, Лондон

Табличка з двомовним словником, 668–627 рр. до н. е. Лувр, Париж

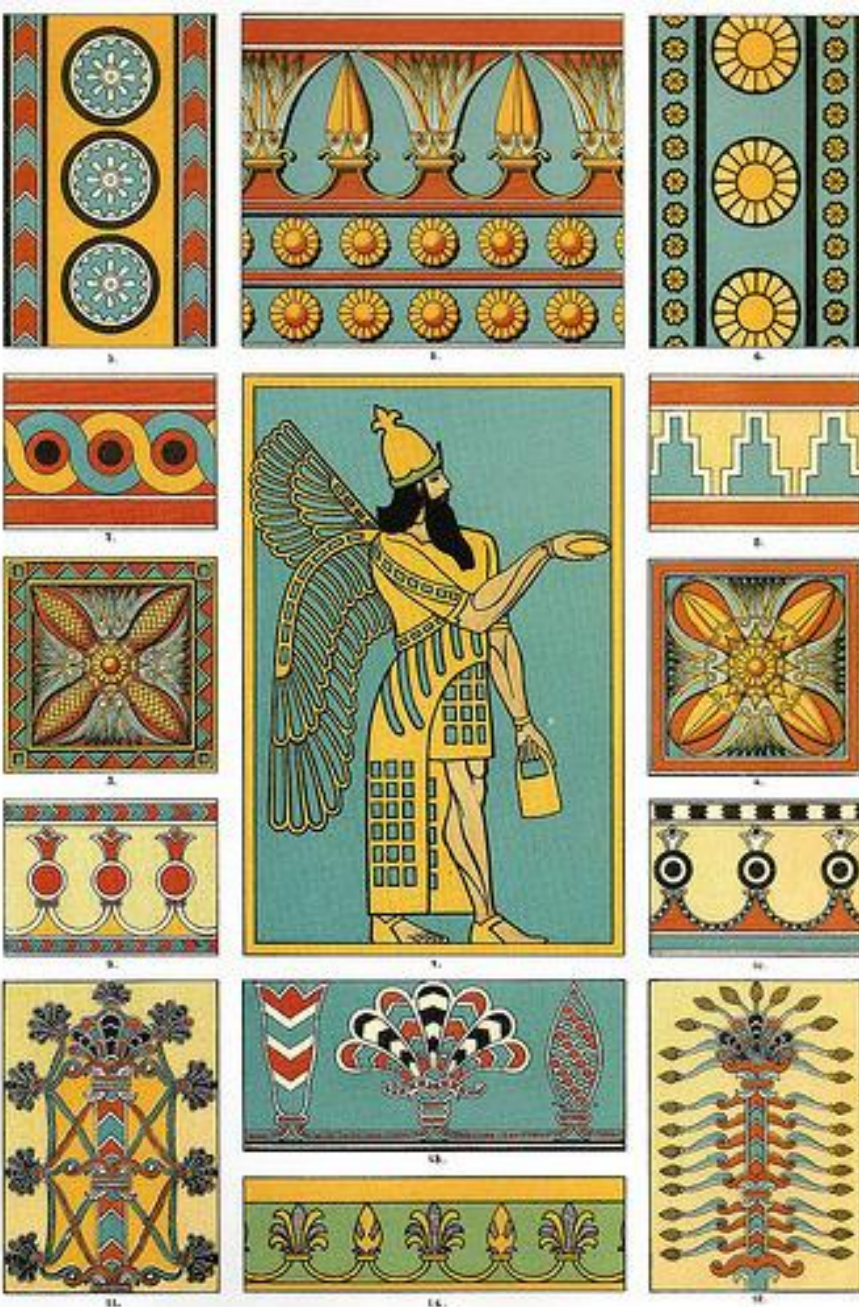
ОРНАМЕНТИ В АРХІТЕКТУРІ

Ассирійський орнамент чітко поділявся на зображення та фон, мав простий ритм, чітку виразність

В основному орнаменти склалися з чергування геометричних фігур, зигзагів, крапочок, сіток

Популярними були спіралі з двох різнокольорових стрічок, квіткові розетки, зірки, схематичні квітки, що розпускаються, Дерево життя

Образ чоловіка з чітко вираженими м'язами, доглянутим волоссям та бородою символізував бога, героя, царя

Деталі барельєфів, глазурованої, емальованої цегли та розписних орнаментів

ОРНАМЕНТИ В АРХІТЕКТУРІ

Крилатий бик символізував владу та силу, **зигзаги** – водяні канали, **трикутні шахові композиції** – землю.

Ассирійці зображали такий елемент як «**пальметта**»

Пальметта – рослинний орнамент, в якому у форму віяла зібрано вузьке листя пальми (у ассирійців фінікової), квітки аканта, жимолості. Дотримується **симетрія та доповнення завитками**

В архітектурі важливою була **кольорова гама**. Застосовували **яскраві кольори** охристо-червоної, коричневої та **контрастної** до них бірюзової, синьо-зеленої гами, а також білий і чорний кольори

Улюблені кольори – жовтий і синій

«Грамматика орнаменту», Оуен Джонс, 1856 р.

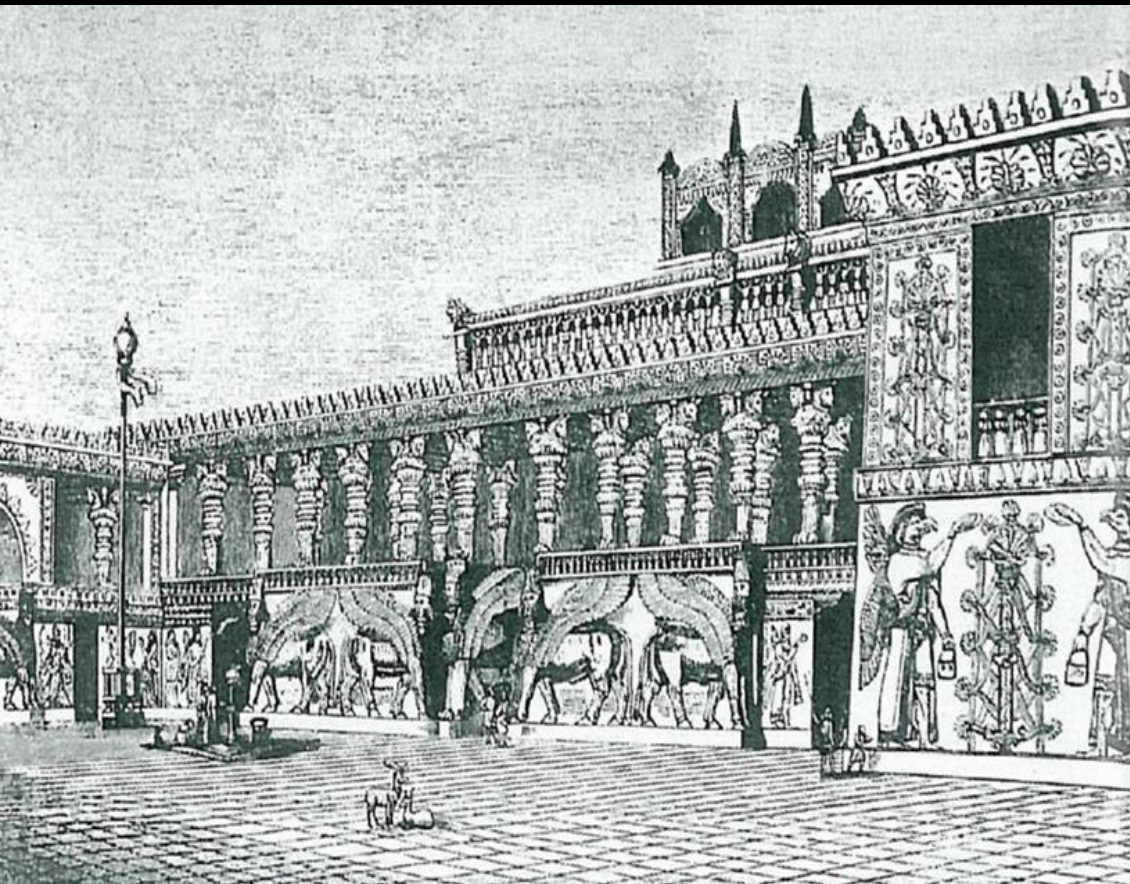
Основним фоном полив'яної кераміки був блакитний. Рельєфні зображення на ньому були здебільше білого кольору

Панель з 300 глазурованих цеглинок. Зображення Салманасара III у двох протилежних фігурах. Вгорі – емблема Бога Ашура. Калху, 858–829 рр. до н. е.

*БЕСІДА

Уявіть, що ви
на головному дворі
Палацу Саргона II

Внутрішній двір палацу Саргона II, Дур-Шаррукін.
Реконструкція. Малюнок Віолле-Ле-Дюка

Перед вашими очима
величніша споруда. Але все
безкольорове

Безмовно застигли
величні охоронці палацу
Шеду. Похмурий вигляд
має облицювання
з полив'яної цегли

Погляд не радіє, коли
оглядає монотонні
рельєфи ортостатів,
безмовну символіку
зображень, тьмяність
орнаментів

Які кольори ви застосуєте, щоб не тільки яскраво прикрасити монументальну споруду, а й «оживити» розповідь, маючи ті ж можливості, що й асирійські майстри часів Саргона II?

ОБРАЗОТВОРЧЕ
МИСТЕЦТВО
АССИРІЇ

Скульптура

Ніневія.
Рельєфи з Північного палацу
Ашшурбаніпала, VII ст. до н. е.

Образотворче мистецтво Ассирії було широко представлено у палацово-храмовій архітектурі

Елементи оздоблення водночас прикрашали і зміцнювали споруди

Великі кам'яні рельєфи розташовувались знизу глиняних стін і затримували їх руйнування. Зверху стіни прикрашали яскравою глазурованою цеглою й розписами

Головна тема в мистецтві – прославлення величі Ассирійської держави та сили могутнього царя, якого підтримують боги

Пам'ятки мистецтва царських палаців надають нам уявлення про вигляд, звичаї, військові перемоги Ассирії, демонструють **розвиток рельєфу від урочистої статичності до живих динамічних композицій**

СКУЛЬПТУРА

Ідеал краси та мужності
втілював образ царя-переможця

Фізична міць, сила, здоров'я
підкреслювались зображенням
надзвичайно розвинутої
мускулатури, прибраним
у завитки густим довгим
кучерявим волоссям

Для асирійців доглянуте
волосся та пишна борода
свідчили про високу моральність

Ашшурнасірапал II. Деталь рельєфу.
Палац в Кальху, 865 р. до н. е.
Британський музей

Ассирійські скульптори майстерно передавали анатомію та механіку рухів чоловічого тіла

Існував жорсткий канон зображення богів та царів: обличчя, стегна та ноги – в профіль, очі – анфас. Плечі в розвороті: ближнє до глядача плече – в профіль, віддалене – в анфас

У барельєфних зображеннях водночас створювались природні та стилізовані могутні постаті

Торсу відповідала грузна голова з маленьким чолом та великим, схожим на гачок, носом

Надприродна фігура. Північно-Західний палац. Кальху, близько 883–859 рр. до н. е.

СКУЛЬПТУРА

Кругла скульптура не мала самостійного значення і не відігравала великої ролі

Вона виступала як **декоративний елемент архітектурного ансамблю**

Статуям притаманні: площинне трактування, майже непорушна симетрія, фронтальність, застигла поза, масивний об'єм, узагальненість рис обличчя

Часто статуї сприймалися як невеликі колони

У статуї Ашшурнасірапала II створено **ідеалізований образ царя**. Булава в лівій руці, непокрита голова, босі ноги та пояс є атрибутами верховного жерця бога Ашшура. У правій руці Ашшурнасірапал II тримає серп – атрибут богів для боротьби з монстрами. Клинопис повідомляє про військові походи

Культова статуя знаходилась в ніші храму для поклоніння

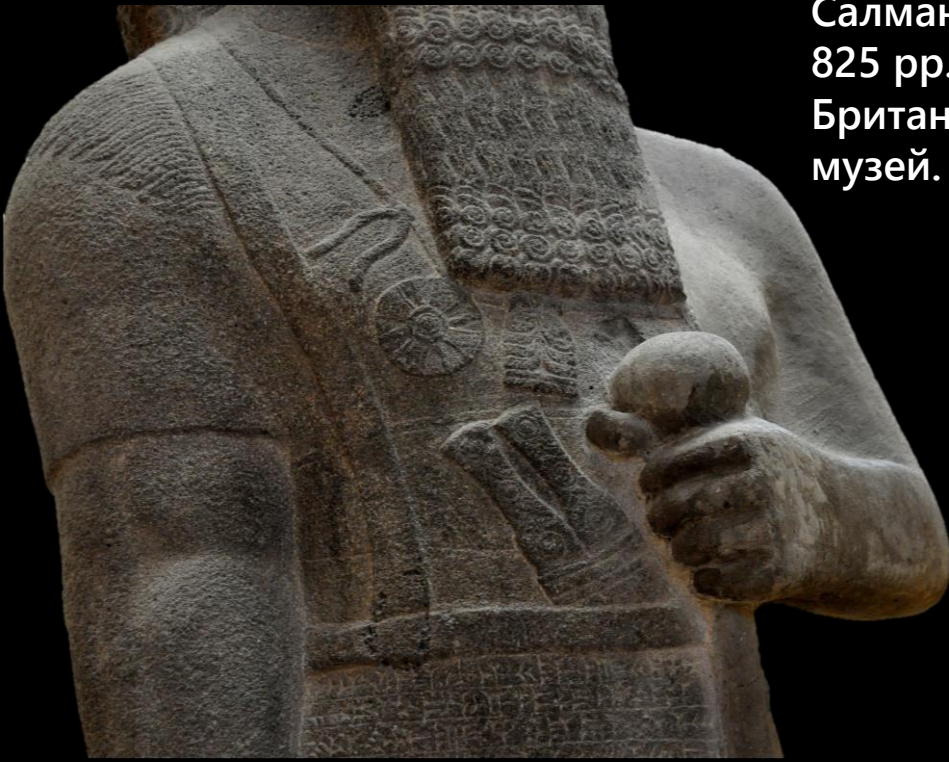
Статуя Ашшурнасірапала II,
883–859 рр. до н. е.,
Британський музей, Лондон

Тіло сховано під довгим одягом з ретельно відтвореним орнаментом. За відсутності передачі індивідуальних рис, ретельно пророблені деталі бороди, вус, волосся

Статуя Салманасара III
824 рр. до н. е. Музей Стародавнього Сходу,
Стамбул

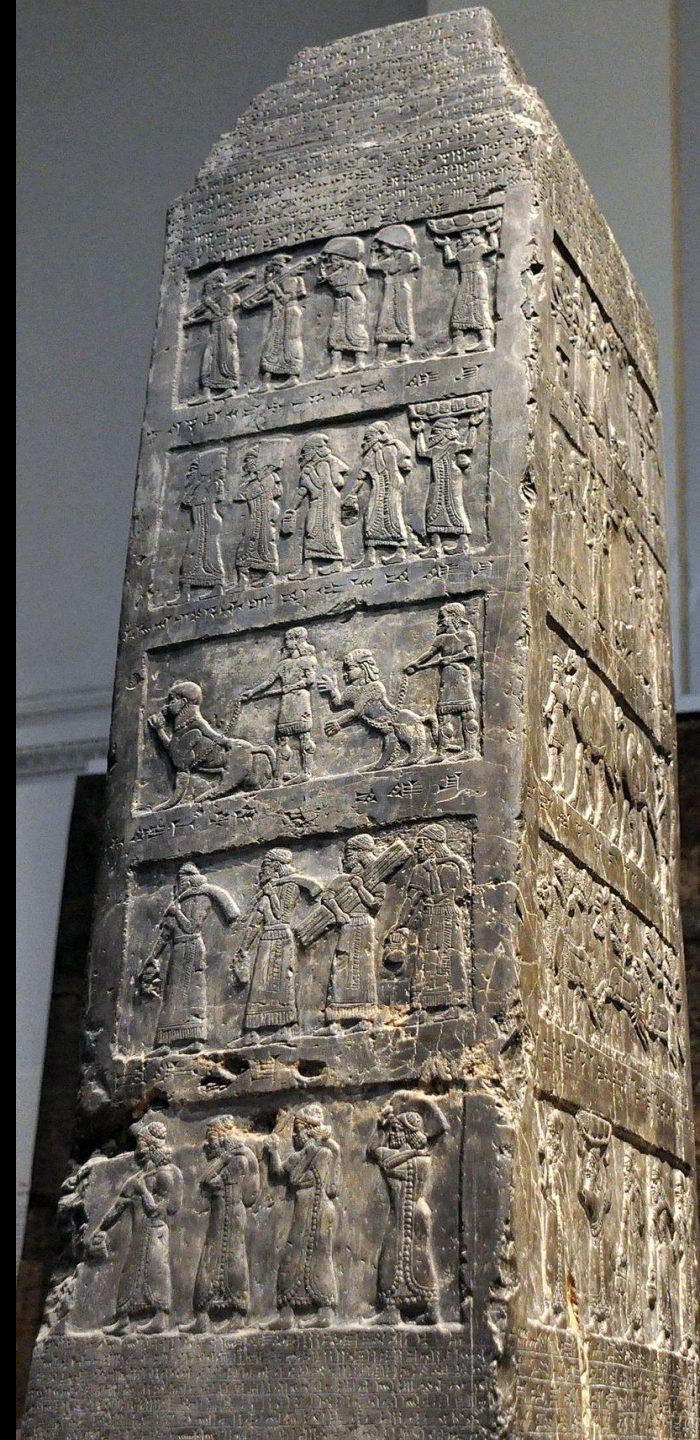
Чорний Обеліск
Салманасара III,
825 рр. до н. е.,
Британський
музей. Лондон

Чорний Обеліск Салманасара III – заввишки 198 см, з чорного вапняку, встановлений у Калху близько 825 р. до н. е.

Барельєфи зображують **останню військову кампанію Салманасара III**

Найбільш повний з виявлених обелісків Ассирії. Клинописи вгорі та внизу Обеліску перераховують військові кампанії царя

ШЕДУ АБО ЛАМАСУ божества-захисники

Шеду – монументальні істоти з тілом бика або лева, головою бородатого чоловіка в прикрашеному рогами головному уборі, з крилами орла та п'ятьма лапами – втілення крилатих духів-охоронців палацу. Були підпорядковані архітектурі, зображувалися **фронтально (прямо) або з бічного ракурсу**. Являли собою горельєфне зображення з майже круглою головою і **символізували могутніх асирійських царів, уособлювали їхню життєву силу**

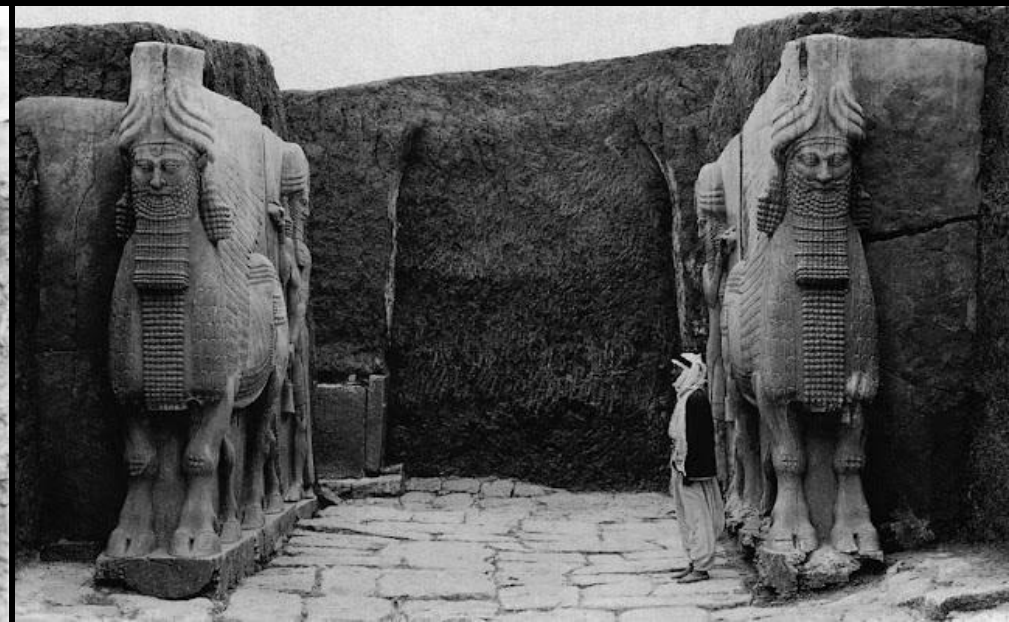
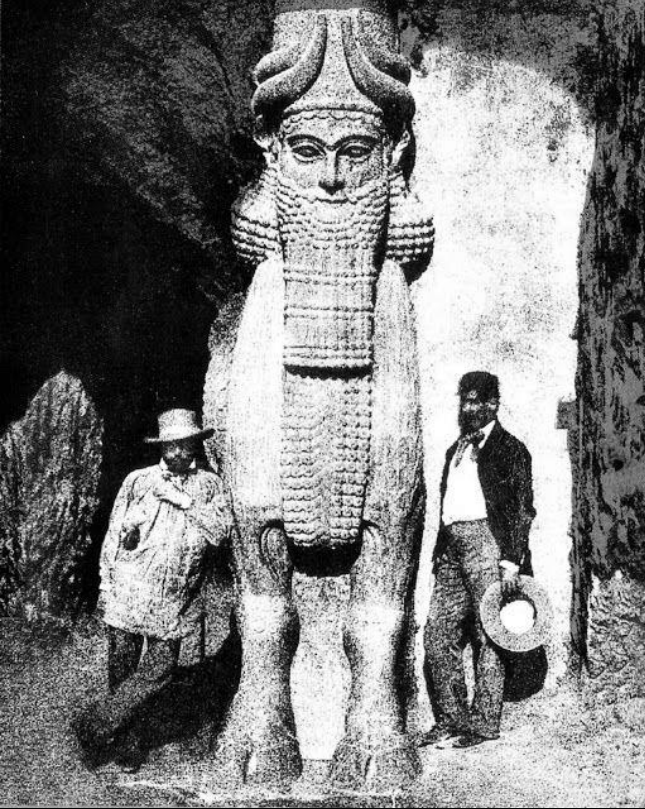
Брама палацу Саргона II Дур-Шаррукін, 721–705 рр. до н.е. Лувр, Париж

СВІТЛИНИ З РОЗКОПОК ПАЛАЦУ САРГОНА II В ДУР-ШАРРУКІНІ

У 1843 р. Поль-Еміль Ботта – французький консул в Мосулі проводив розкопки в Хорсабаді. Результатом стало **відкриття стародавнього палацу Саргона II**

Було знайдено велику кількість прекрасних скульптурних творів. Дивовижним відкриттям стали величні **Шеду**

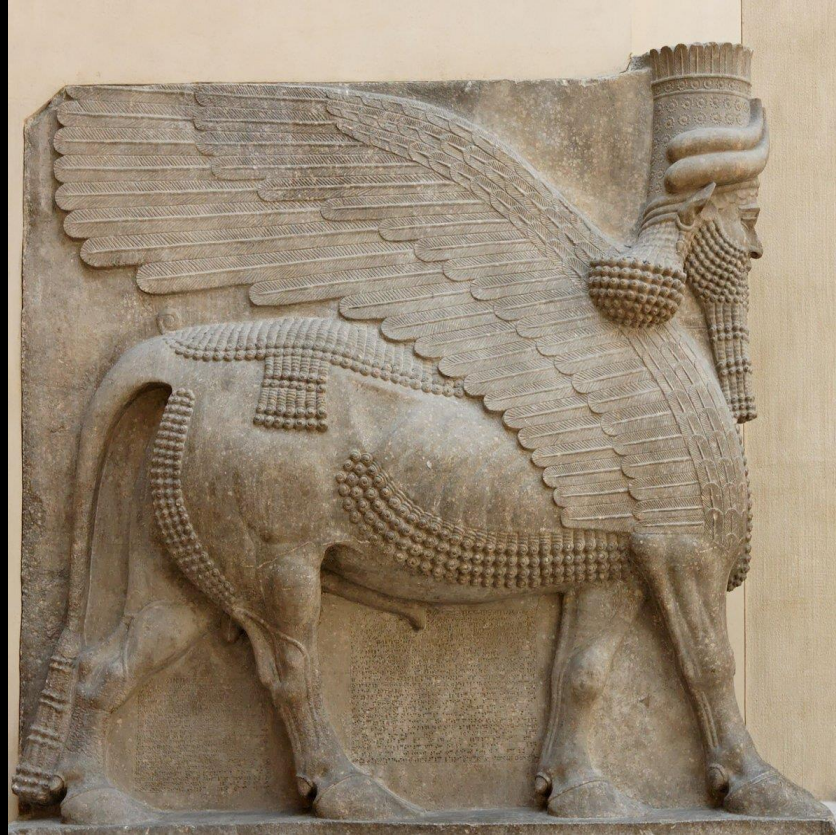
Шеду прикрашали стіни

Парами їх
встановлювали
**з обох сторін воріт до
входу в місто або палац**

Згідно з уявленнями
асирійців, Шеду
виступали
**посередниками
між богами та
людьми** – відтворювали
Баланс між небом,
землею та водою

Ламасу (Шеду), палац Саргона II, Дур-Шаррукін,
721–705 рр. до н.е. Лувр, Париж

ШЕДУ

Шеду водночас і стояв, і рухався. Рух вважався необхідним для захисту

При погляді на скульптуру **спереду (фронтально)** – шеду стоїть

При боковому погляді – шеду йде

За допомогою **п'ятої ноги** створювалася оптична ілюзія руху

Вважалось, що такий оптичний рух відлякував непроханих гостей

Зображення Шеду
створювалось
згідно з асоціаціями
та символікою

Тулуби лева та бика
втілювали силу й
потоки води, які
сприяли родючості

Чоловіча голова
асоціювалася з
наділенням розумом

Риб'яча луска
викарбовувалася
на животі

Ламасу (Шеду), 721–705 рр. до н. е. Дур-Шаррукін
Східний інститут, Чикаго

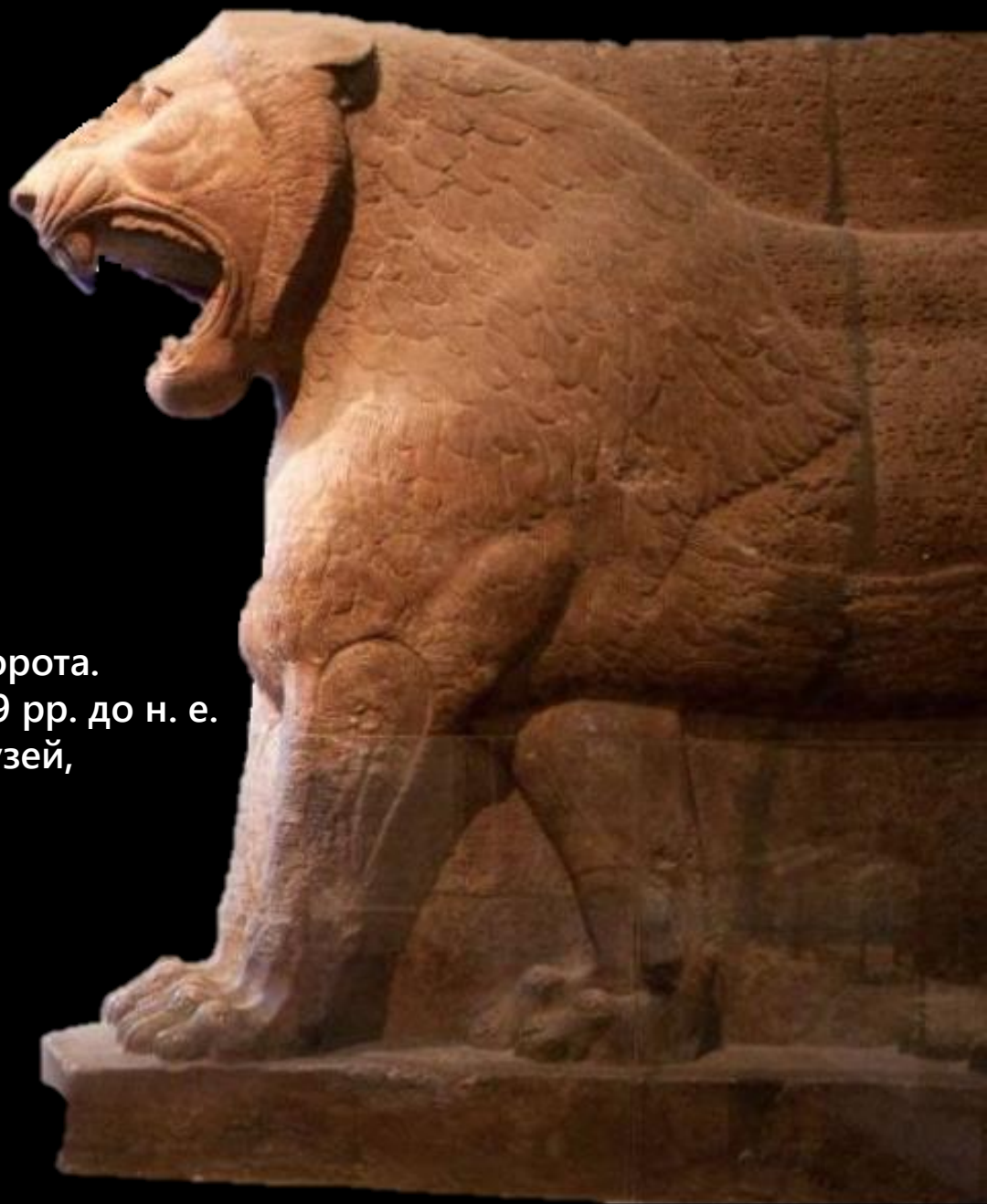
Борода і корона з рогами
нагадували про зв'язок з богами
Крила орла пов'язували з сонцем
Обличчя відображало **портрет**
царя, який правив на час створення
скульптури

Ашшурнасірапал II, 883–859 рр. до н. е.
Метрополітен-музей, Нью-Йорк

Леви. Лев'ячі ворота.
Кальху, 883–859 рр. до н. е.
Британський музей,
Лондон

Величезних крилатих биків та левів з людськими головами, обличчя яких нагадували портретні риси царів, встановлювали асирійські правителі обабіч арочних входів, для магічного захисту своїх палаців від злих духів

Шеду (Ламасу). Палац в Кальху. Метрополітен-музей, Нью-Йорк

Духи-захисники. Північний палац.
Ніневія, близько 645–640 рр. до н. е.
Британський музей. Лондон

Замість Шеду
Ашшурбаніпал II як
охоронців розташував
обабіч вхідних отворів
симетричні панелі
із зображеннями
духів-захисників

Кольорова реконструкція

Три божества-воїна
в головних уборах, що
оздоблені трьома
рядами рогів та піями

Три духи-захисники
з сокирами в правій
руці та кинджалами
в лівій

Божества Себетті.
Панель Тронної зали.
Північний палац. Ніневія,
близько 645–640 рр. до н. е.
Британський музей, Лондон

РЕЛЬЄФИ

Рельєфи займали основне місце в оздобленні палацових комплексів. Панелі рельєфних зображень були тематично пов'язані між собою і складала смуги зображень сюжетів за реєстрами та розфарбованих у сині, червоні, білі кольори з чорними контурами фігур та золотом.

Зал в асирійському палаці. Остін Генрі Леярд «Пам'ятники Ніневії», 1853 р.

Зображення не мали глибини, усі фігури розташовувались в одній площині

Канони для зображення другорядних фігур не були дуже суворими

З часів правління Саргона II у VIII ст. до н. е., можна прослідкувати розвиток реалістичності в зображенні: поява індивідуальних рис, зміна перебільшених м'яз на більш природний стан

Деталь облицювання фасаду тронної зали палацу Саргона II. Дур-Шаррукін, близько 721–705 рр. до н. е. Музей Східного інституту при Чиказькому університеті

Ассирійський лучник. Палац Саргона II. Дур-Шаррукін, 712–707 рр. до н. е.

З VIII–VII ст. до н.е.
гладка **поверхня фону**
заповнилась пейзажами

З'явилися елементи
позначення гірської
міцевості, річок, води

Існувала ярусність та
різномасштабність
зображення

Фриз царя Ашшурбаніпала II.
Північний палац Ніневія,
близько 645 р. до н. е. Лувр, Париж

Леви в саду. Північний палац Ашшурбаніпала II. Ніневія, 645–640 рр. до н. е.
Британський музей, Лондон

У тіні дерев і лоз винограду царського саду відпочивали леви

Транспортування кедру з Лівану.
Палац Саргона II, Дур-Шаррукін,
713–706 рр. до н. е. Лувр, Париж

Південно-Західний палац. Ніневія, близько 640–620 рр. до н. е.
Британський музей, Лондон

Великі площини рельєфів поєднувались з **ретельним опрацюванням деталей**

Майстерно виконувались вишиті елементи одягу, прикраси, пір'я пташиних крил, упряж

Кінська голова з царською упряжжю.
Палац Саргона II, Дур-Шаррукін, 713–706 рр. до н. е.
Британський музей, Лондон

Деталь сюжету благословіння джина.
Палац Саргона II, Дур-Шаррукін, 713–706 рр. до н. е. Лувр, Париж

Існувало два типи рельєфів: ритуальні рельєфи заввишки 2–3 м **та наративні (оповідальні) рельєфи** – заввишки близько 1 м, які розташовувались один над одним. Тематами їхніх зображень були сцени війни, полювання, життя царя

Ашшурнасірапал II в оточенні духів-захисників.
Північно-західний палац, Калху, 883–859 рр. до н. е.
Британський музей, Лондон

Саргон II і сановник.
Палац Саргона II. Дур-Шаррукін,
712–707 рр. до н. е.

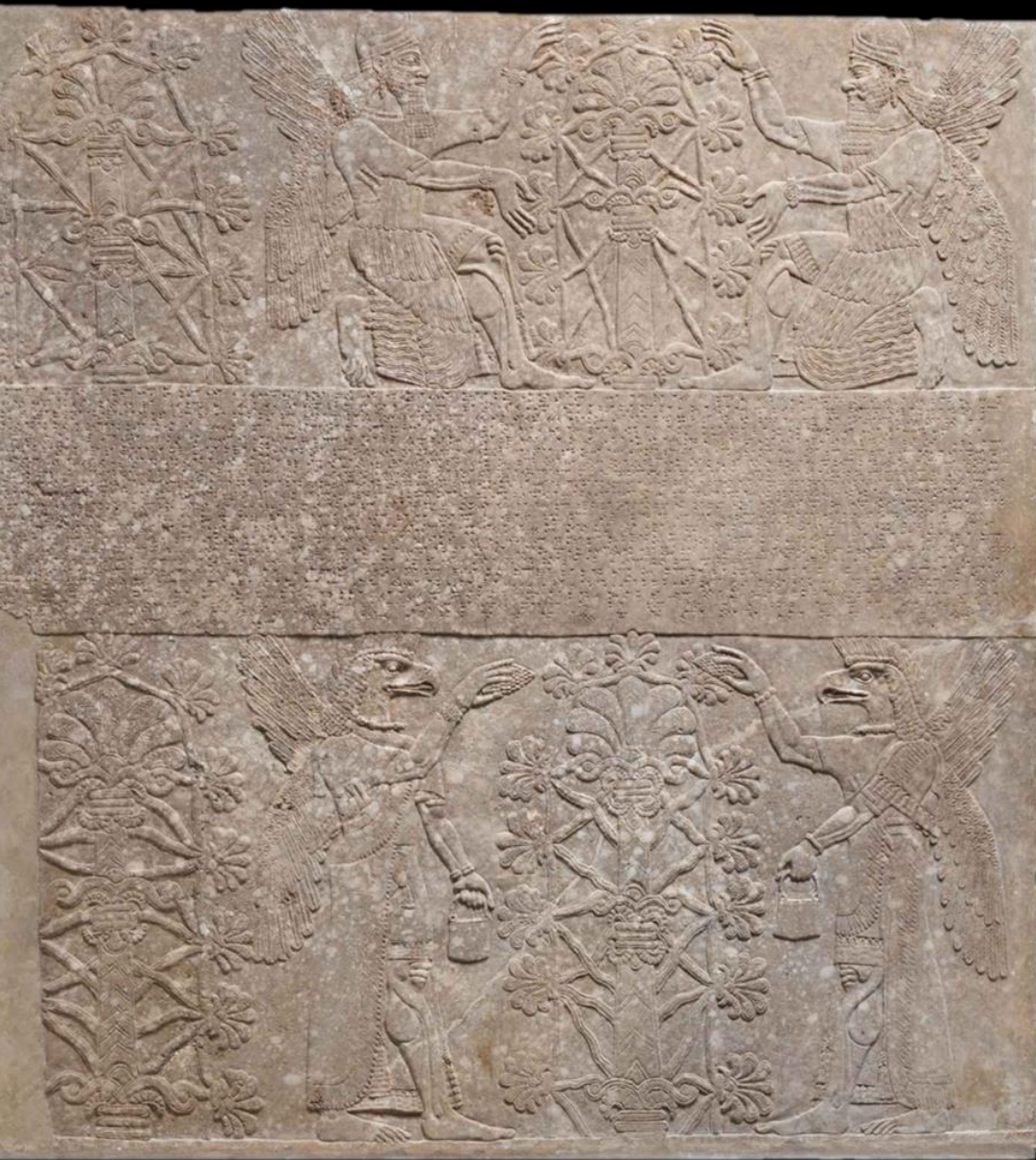
РИТУАЛЬНІ РЕЛЬЄФИ

Релігійні сцени – теми ритуальних рельєфів, одного з основних типів асирійського рельєфу

У таких рельєфах **царі виступали захисниками багатства**, родючості землі, достатку свого народу

Багатократне **повторення одноманітних сцен** надавало важливості та надприродності ролі царя, ототожнювало його з богами

Великі за розміром, нерухомі постаті нагадували про безмежність царської влади

Рельєфи з магічними фігурами.
Північно-західний палац, Кальху. 865 р. до н. е.

Ашшурнасірапал II по обидва боки від Священного дерева та інших символічних елементів, 865–860 рр. до н. е., Кальху. Британський музей, Лондон

Барельєфи Північно-західного палацу в Кальху містили велику кількість зображень Ашшурнасірапала II та божеств, які виконували **ритуал над Деревом життя**

Скоріш за все, скульптори мали **заготовки загальних контурів зображення**, окремі трафарети рук, ніг, голів

Дуже часто серед персонажів ритуальних сцен внутрішніх апартаментів палаців зображувалися **генії-покровителі**

Вони мали людське тіло з двома або чотирма крилами, голову чоловіка або птаха

Генії-покровителі виконували охоронну роль

Нінурт – крилатий геній-покровитель **з головою орла**

Зображення Нінурт. Північно-західний палац Ашшурнасірапала II. Кальху, 870–860 рр. до н.е. Британський музей, Лондон

Кам'яні рельєфні панно із зображенням благословення генія-покровителя.
Палац Саргона II, Дур-Шаррукін, 713–706 рр. до н. е. Лувр, Париж

Дерево життя зображувалось як **стилізована фінікова пальма**

Судячи з місць розташування, фінікова пальма виступала охоронним **оберегом**

У Північно-західному палаці Ашшурнасірапала II це священне дерево повторювалось понад 200 раз

Для виконання ритуалу **в руках зображувалась шишка та відерце з рідиною**

Дерево життя. Північно-західний палац в Кальху, 870–860 рр. до н. е. Британський музей, Лондон

Барельєфні фігури Ашшурнасірапала II з чашею для божества та його прислужників були висічені більшими за натуральну величину. Позбавлений складок одяг щільно прилягав до тіла

Поєднувалися велика площа та тонке різьблення деталей

По середині рельєфів проходили висічені клинописи, однією з функцій яких була захисна функція царя та палацу

НАРАТИВНІ РЕЛЬЄФИ

Сцени війни – головні теми оповідальних рельєфів

Це були зображення, що звеличували чисельні **перемоги** **ассирійських царів**

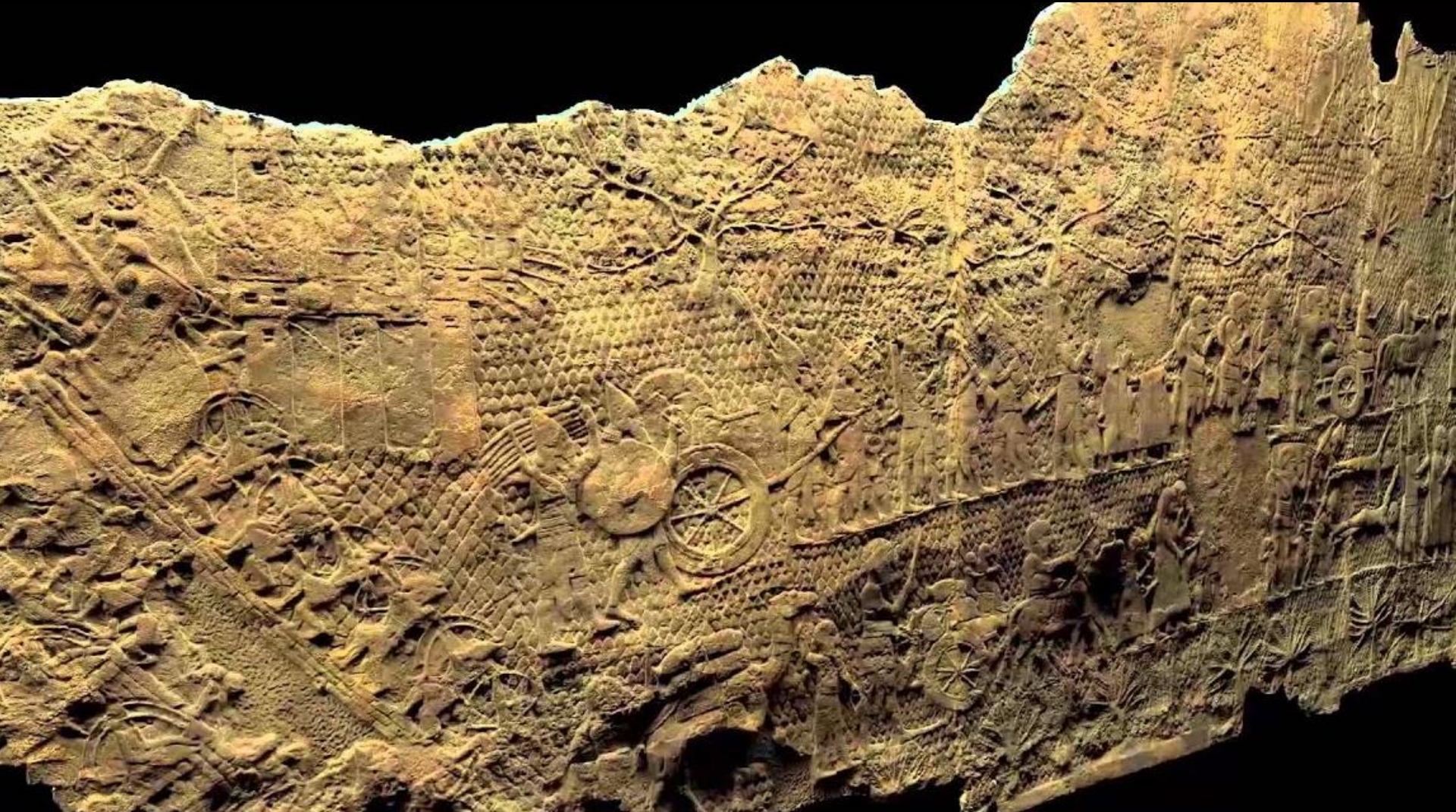
Царі завжди виступали переможцями

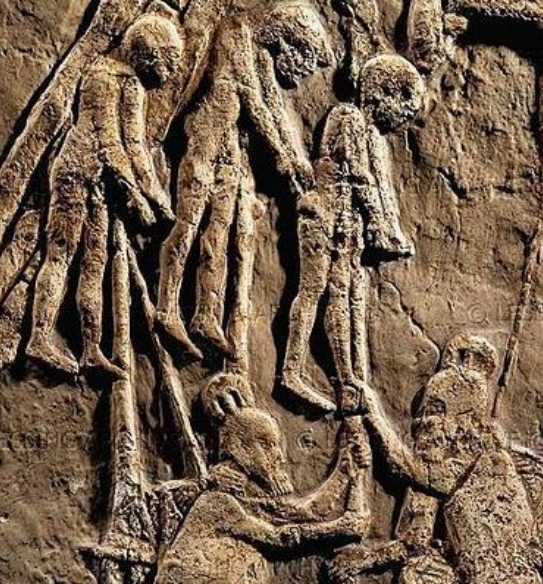
Панелі з фрагментами захоплення Лакіша.
Лакішська кімната палацу Сіннахеріба,
700–681 рр. до н. е. Британський музей,
Лондон

Для розкішних палаців асирійські майстри створювали рельєфи, **батальні композиції** яких прославляли військові походи та царську доблесть

Панелі з фрагментами захоплення Лахіша. Лахішська кімната палацу Сіннахеріба, 700–681 рр. до н. е. Британський музей, Лондон

Завдяки рельєфам на військову тематику ми маємо уявлення про нечувану жорстокість асирійських царів

Стіни палаців опоясували **зображення кривавих битв, жахливих сцен тортур і страт**

Панелі з фрагментами захоплення Лахіша. Лахішська кімната палацу Сіннахеріба, 700–681 рр. до н. е. Британський музей, Лондон

Осада Лакіша.
Лакішська кімната палацу
Сіннахеріба,
700–681 рр. до н. е.
Британський музей,
Лондон

Кольорова
реконструкція

Сузи палають,
у той час як
ассирійські війська
грабують та
руйнують їх

Спалення та пограбування
Ашшурбаніпалом II
столиці Еламу Суз
у 647 р. до н.е.

Північний
палац. Кальху,
865–860 рр.
до н. е.
Британський
музей,
Лондон

Напад Ашшурнасірапала II на місто
із застосуванням лучників та колісного тарану

Ашшурнасірапал II після перемоги в битві

Ассирійські солдати збирають здобич

Писарі роблять нотатки.

Офіцер винагороджує солдата за відтяти голови ворогів

Південно-західний палац.
Ніневія, близько 640–620 рр.
до н. е. Британський музей,
Лондон

Кольорова реконструкція

Всі моменти битви зображувались одночасно: облога міста армією, вбиті вороги, які падають із зубців стін або страчені

Напад на вороже місто. Центральний палац Тіглатпаласара III. Кальху, 730–727 рр. до н. е. Британський музей, Лондон

ТЕМИ ПОЛЮВАННЯ

Тема полювання на диких звірів була однією з основних тем асирійських рельєфів

Святкування після королівського полювання на бика. Північно-Західний палац Ашшурнасірапала II, Німруд, 875–860 рр. до н. е. Британський музей, Лондон

Царське полювання на лева. Північно-західний палац. Кальху, 875–860 рр. до н. е.
Британський музей, Лондон

Тема полювання на левів –
одна з улюблених тем
рельєфів царських палаців
Леві нападали на людей та
худобу, вони втілювали
хаос і жорстокість природи,
порушення порядку

Вбиваючи лева, цар
символізував здатність
захистити свій народ від
небезпеки

Рельєф із зображенням полювання на
лева. Кальху, період царювання
Ашшурнасірапала II
Пергамський музей, Берлін

Ашшурнасірапал II полює на левів. Північно-західний палац. Кальху, IX ст. до н. е.
Британський музей, Лондон

Ашшурнасірапал II вихвалявся своєю майстерністю мисливця. Окрім ритуального значення, полювання було підготовкою до війни

Сцени полювання в палаці Ашшурнасірапала II суворі за стилем. У них відчувається велич персонажів. Вірно передана та детально опрацьована загальна анатомічність м'язів ніг і рук, але зображення людей і тварин відрізняються скутістю та уповільненістю рухів

ВЕЛИКЕ (ЦАРСЬКЕ) ПОЛЮВАННЯ НА ЛЕВІВ

Прославлення могутності царя, який перемагає царя звірів

Велике полювання на левів. Північний палац Ашшурбаніпала.
Ніневія, близько 645–635рр. до н. е. Британський музей, Лондон

Фризи вважаються шедеврами асирійського образотворчого анімалістичного мистецтва

Простір між фігурами дозволяє відчутти стрімкий рух

Ашшурбаніпал II, деталь сцени полювання на лева.
Північний палац. Ніневія, 645–635 рр. до н. е. Британський музей, Лондон

Сцена сповнена небезпеки для царя – поранений лев нападає ззаду, але охоронці переймають цей напад

Статичність мисливців різко контрастує з вмираючими під градом стріл хижаками

Слуги готуються до царського полювання

Царські слуги виносять мертвих левів

Вражає **реалістичність жахливих подробиць**, з якими зображено болісне вмирання смертельно пораних хижаків

Шедевр ассирійської пластики – поранена левиця з паралізованими задніми лапами

Бенкет Ашшурбаніпала II, 645–640 рр. до н. е.
Північний палац Ашшурбаніпала II. Ніневія. Британський музей, Лондон

БЕНКЕТ АШШУРБАНИПАЛА II

У приватних покоях Північного палацу знаходилась **сцена святкування Ашшурбаніпалом II перемоги над Еламом**

Цікавість рельєфу надає і **постать дружини царя** – асирійські жінки не зображувались у мистецтві

Посеред саду біля столу з частуваннями **подружжя п'є з кубків** під музику 11-тиструнної ліри, в їх руках по квіточці, ліворуч, **з гілки звисає голова царя скореного Еламу**

Рельєфи палацу

Ашшурбаніпала II надають
уявлення про вражаючі
сади Ніневії

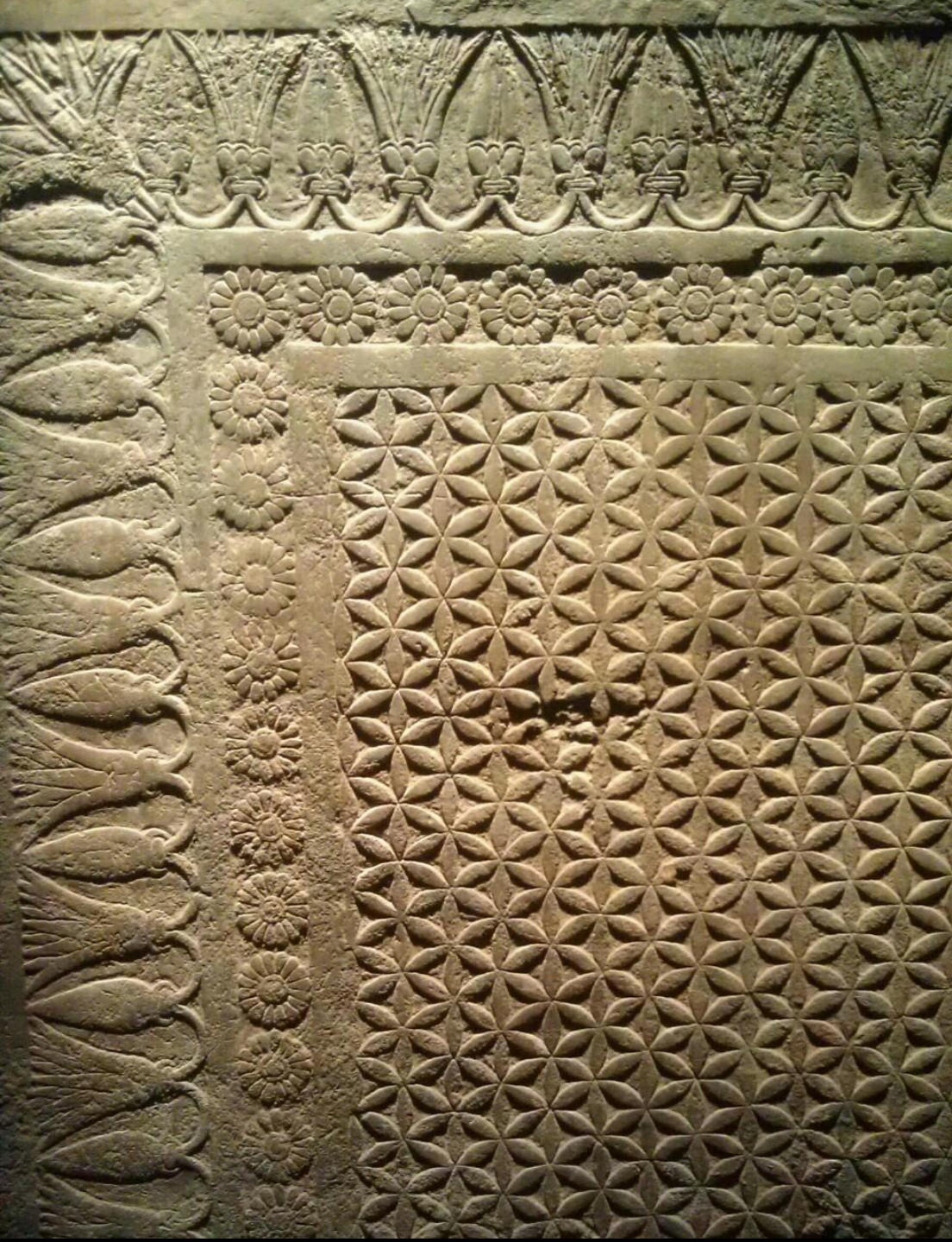
Сади були оазисами
з багатим різновидом флори

На рельєфах зображені
складні іригаційні акведуки
в садах, завдяки яким
здійснювалось зрошування
штучно проведеною водою

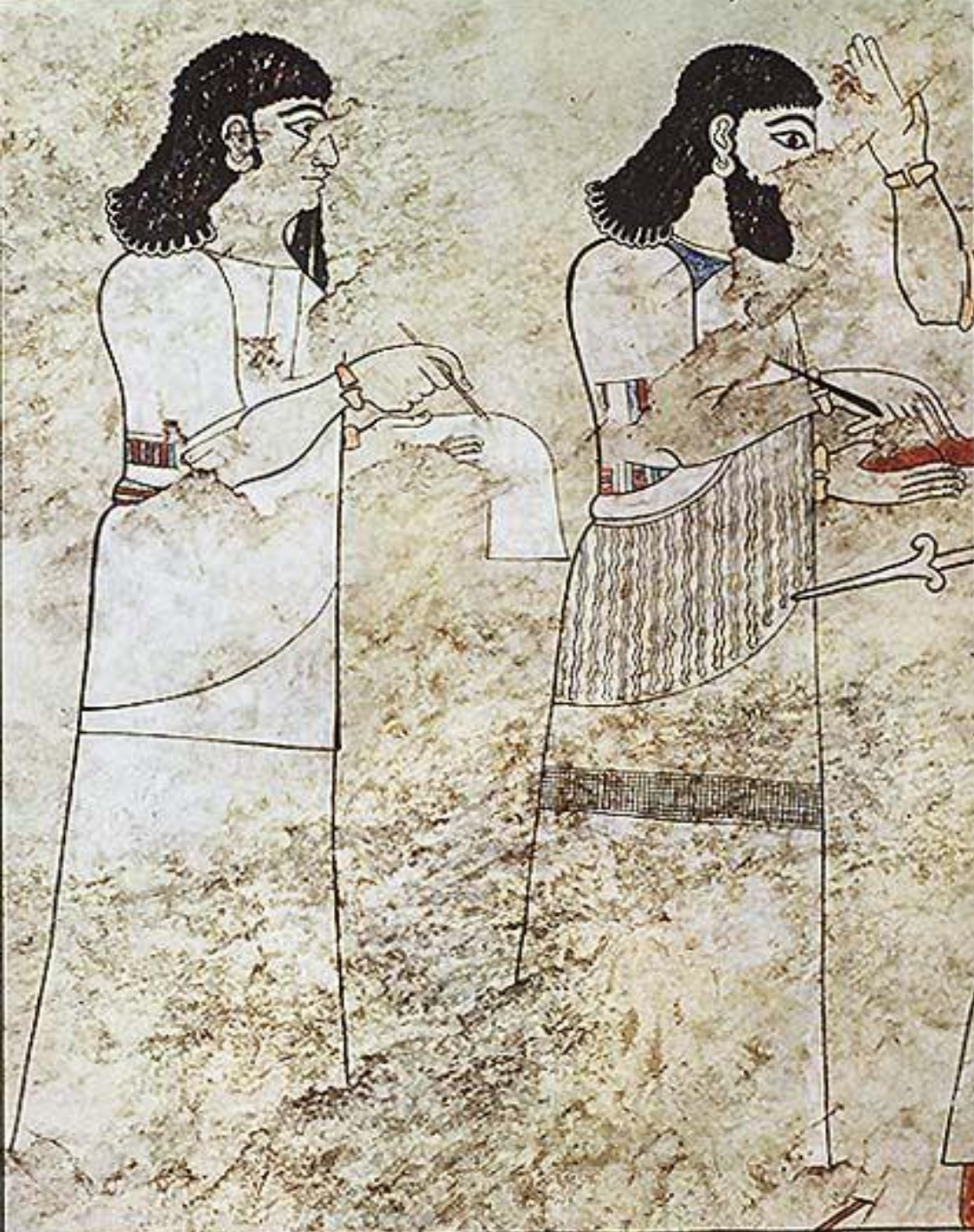
Рельєф із зображенням садів
Ашшурбаніпала II. Ніневія,
645–640 рр. до н. е.
Британський музей, Лондон

Кольорова реконструкція

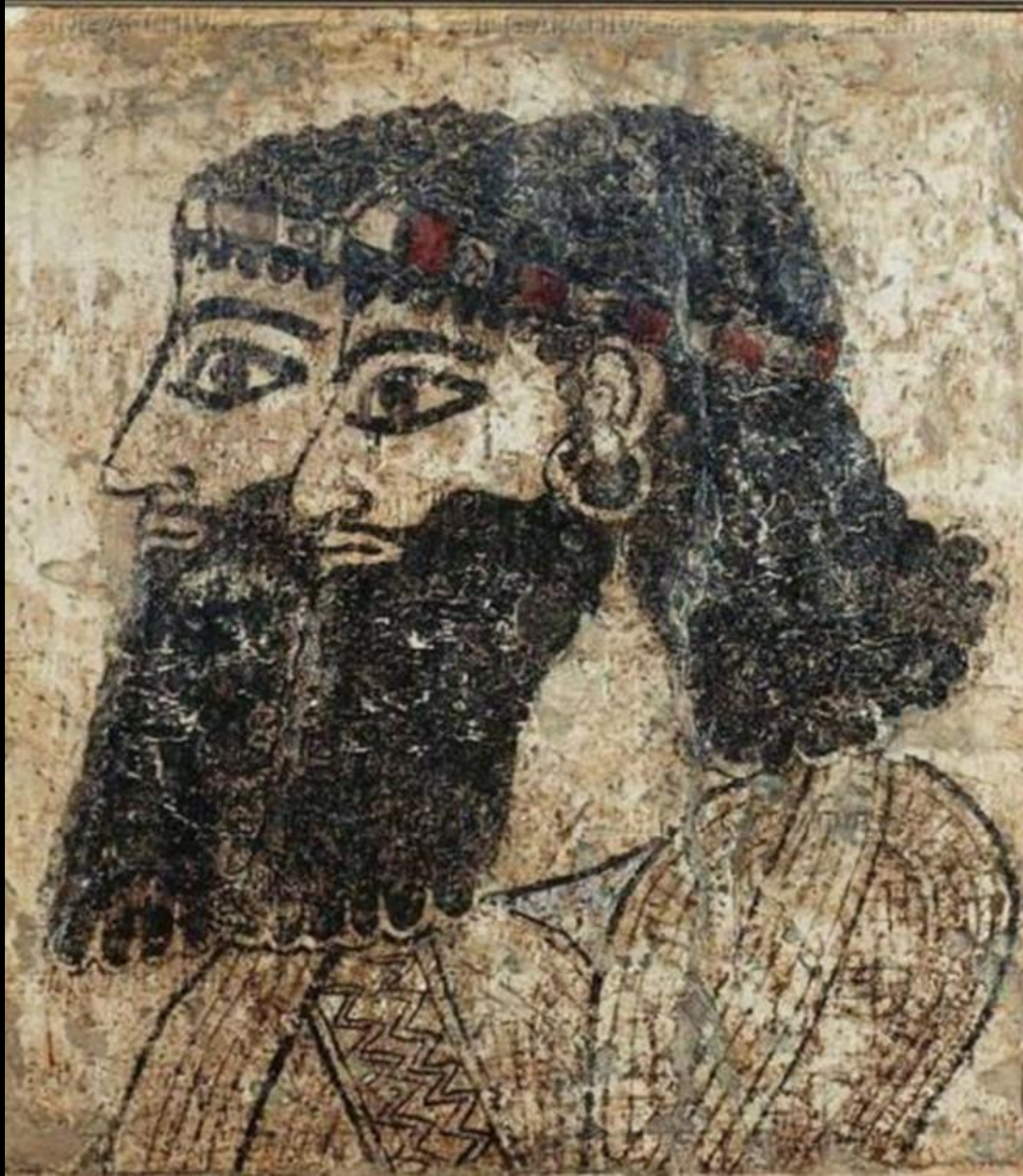
Декорування підлоги на
видних місцях дверних
отворів відтворювало
візерунки асирійських
ручних килимів

Кам'яний килим. Фрагмент.
Північний палац Ашшурбаніпала,
Ассирія, 645–640 рр. до н. е.

ОБРАЗОТВОРЧЕ
МИСТЕЦТВО
ЖИВОПИС

Найяскравіші приклади
настінного розпису
зберіглись в палаці
Тель-Борсіппе,
VIII–VII ст. до н. е.

Ассирійські сановники.
Фрагмент розпису
палацу намісника Шамшилу.
Тель-Борсіппе, VIII ст. до н. е.
Музей Алеппо, Сирія

Фресковим розписам у внутрішньому оздобленні царських палаців приділялась значна роль

Воєнна тематика та життя царів були домінуючими у фрескових зображеннях

За характером виконання **розписи** представляли собою розфарбований контурний малюнок, нанесений на білу вапняну штукатурку

Кольори розписів: зелений, червоний, жовтий, чорний

Кольорові розписи виконували
і на глазурованій цеглі

Спочатку на глиняну панель наносили
лінії контуру та кольори, а потім панель
обпалювали в печі

Стародавня асирійська глазурована
плитка із зображенням царя Ассирії
Тукульті-Нінурти II, 891–884 рр. до н. е.

**Зображено Ашнурнасірапала
з чашею рідини для піднесення
богам**

**Колірна палітра обмежена жовтим
і коричневим**

**Велика увага приділялась
візерункам багатих тканин**

Фрагмент розпису з царського палацу в Кальху,
875–850 рр. до н.е. Британський музей, Лондон

МИСТЕЦТВО
НОВОВАВИЛОНІЇ

Після падіння Ассирійської держави з 626 р. до н.е. своє відновлення розпочав Вавилон як центр міжнародної торгівлі та столиця Новоавилонської імперії

Період нового розквіту, стався за часів правління Навуходоносора II (605–562 рр. до н.е.)

Основні риси мистецтва: монументальність та динаміка – відтворення руху, ритму, чергування елементів у рельєфах, розписах, скульптурі, статуях богів

У 539 р. до н.е. держава була завойована перським царем Киром Великим

ПОЛИВ'ЯНА ЦЕГЛА

Облицювання стін важливих споруд за часів Нововавилонського царства виконувалось в унікальній **техніці полив'яної цегли** – цегли, вкритої глазур'ю

Зображення мали ефектний вигляд, а **лазуритово-блакитний колір монументальних споруд** надавав забудові Вавилону величі та розкоші, оскільки сам **лазурит цінувався більше ніж золото**

Щоб отримати склоподібну речовину як основу для емалі, брали пісок і соду. **Суміш солі, кобальту й міді створювала синій колір** для нанесення на цеглу

Розмір та форма плитки, закріплення глазури, **випал глазурованого оздоблення** потребували дуже **високої температури** – від **750 C° до 1240 C°**, різної для кожного етапу виготовлення. Через відсутність деревини **для обпалювання використовували нафту**

Полів'яна цегла та лазурит

КОЛЬОРОВИЙ АРХІТЕКТУРНИЙ ДЕКОР

Високого розвитку досягло мистецтво
кольорового орнаментального декору

Таким декором прикрашались архітектурні
будівлі: палаци, культові споруди, брами,
головні вулиці міста

Декору притаманні: зберігання цілісності
архітектурної форми, дотримання пропорцій,
виразність, гармонія, багатий яскравий
колорит, створення художніх мотивів через
поєднання геометрики зі стилізованими
рослинними та анімалістичними мотивами

Вавилонська вежа

Кахлі облицювання палацу

БАВИЛОН

Археолог
Роберт Кольдевей

Висячі сади Семіраміди

Панорама Вавилону

Брама Іштар та Дорога Процесій

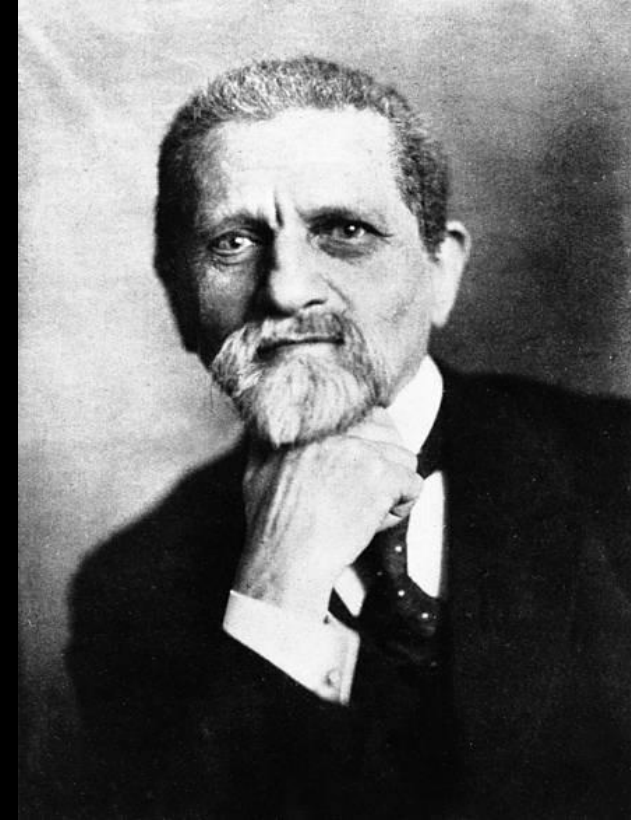
АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ВАВИЛОНУ

Роберт Кольдевей – німецький археолог,
який очолив **розкопки Вавилону**

Розпочавши розкопки у березні 1899 року,
Кольдевей закінчив їх у 1917 році

Були виявлені величезні **мури Вавилону**,
основа Вавилонської вежі, **кам'яні арки** (які
археолог вважав залишками Висячих садів
Семіраміди – другого диву Стародавнього світу)
та Брама богині Іштар

Неглазуровані рельєфи Брами Іштар

Роберт Кольдевей з колегою

РУЇНИ ВАВИЛОНУ

Укріплення основної частини Вавилону та міська стіна, з'єднана з Брамою Іштар

Обпалена глиняна цеглина з вибитим ім'ям і титулами Навуходоносора

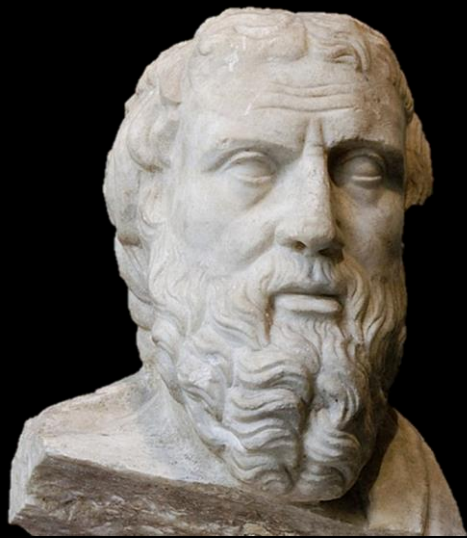

БАВИЛОН

Яскраві описи Вавилону залишив **грецький історик-мандрівник та вчений Геродот**, який у V ст. до н.е. відвідав місто і був вражений величчю та красою столиці де розквітали наука, культура, мистецтво

Вавилон являв собою **єдиний архітектурний ансамбль загальною площею 10 кв. км**, з великою кількістю **неймовірних за своєю величчю та красою споруд**

Вид на Вавилон

Геродот. Близько
484–425 рр. до н. е.

БАВИЛОН

Головний вид мистецтва Нововавилонського періоду – архітектура

Основні риси архітектури: цілісне планування, архітектурний ансамбль, монументальність палаців та культових споруд, храмове будівництво, кубічний закритий об'єм споруд навколо відкритого внутрішнього простору, зв'язок з декоративним мистецтвом, застосування керамічного декору з полив'яної цегли

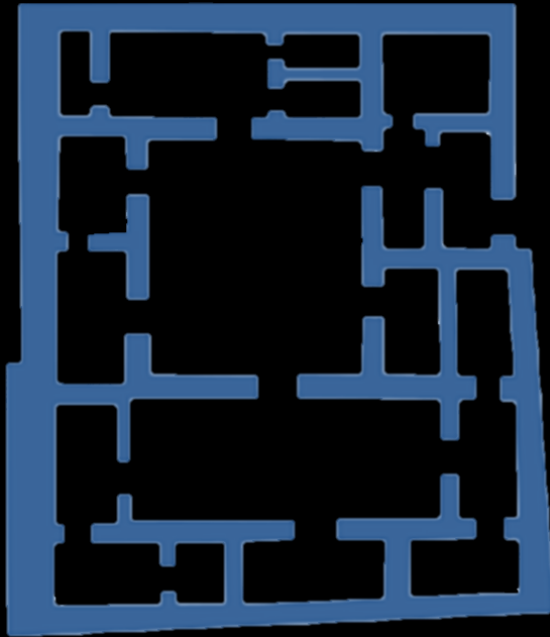

БАВИЛОН

Місто мало 8 головних проспектів, 2 бульвари, 53 храми, 600 капличок, 180 віттарів богині Іштар, 100 мідних воріт, каналізацію, потужну систему укріплень. Головні вулиці міста вкривали кам'яні плити

До широких проспектів примикали вузькі вулиці, провулки забудовані житловими будинками

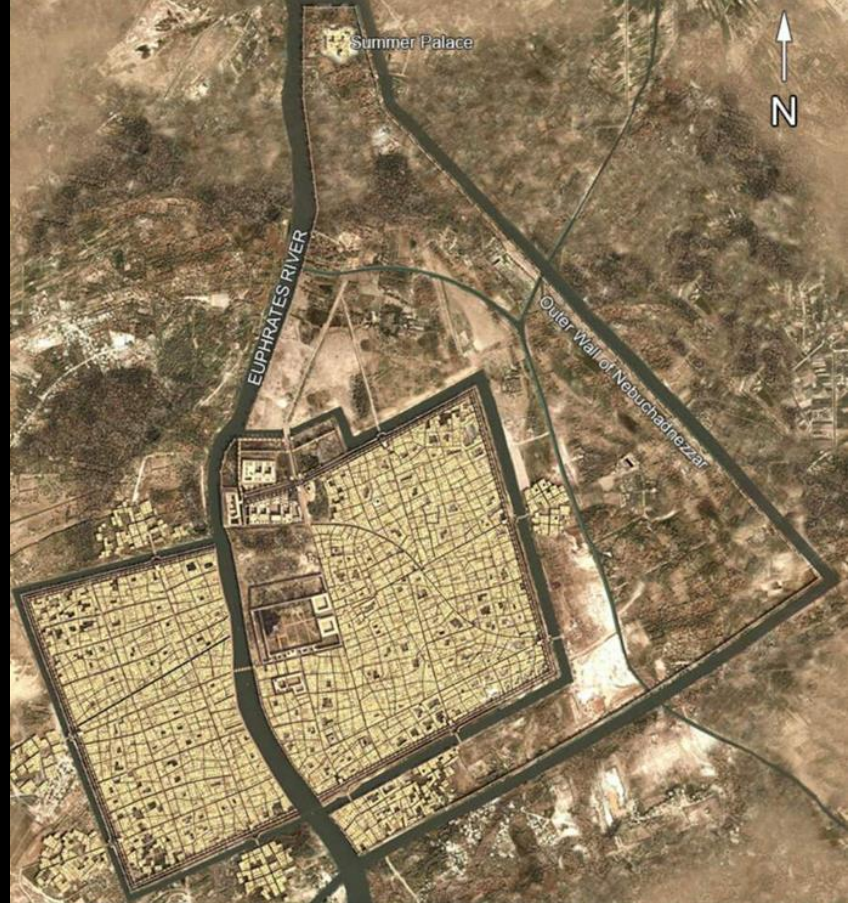
Основний план житлових будівель –
центральный двір без даху, який оточували
від 8 до 20 приміщень, що мали довжину
від 40 до 80 метрів

Житлові будинки розташовувалися обабіч
вузьких доріг, квадратами від 40 м до 80 м
по своїй стороні

План житлового будинку у Вавилоні, VI ст. до н. е.

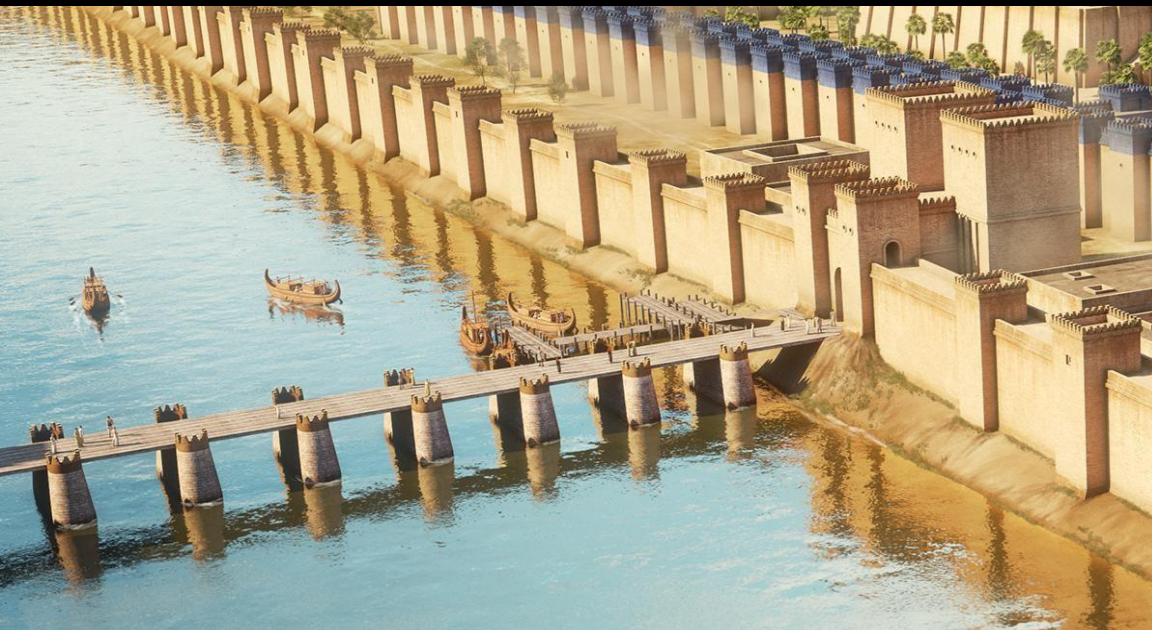

ПЛАН МІСТА ВАВИЛОН

У плані Вавилон мав вигляд витягнутого із заходу на схід чотирикутника, який Єфрат розподіляв на східну та західну частини. Вавилон оточували райони передмістя
Площа досягала близько 900 га

БАВИЛОН

Вигляд на «Старе місто»

Нове місто займало західну частину

Східна частина міста розташовувалась на лівій стороні та займала більшу територію

Тут знаходилось **Старе Місто** з палацами, храмовим комплексом Есагіла з храмом Мардука

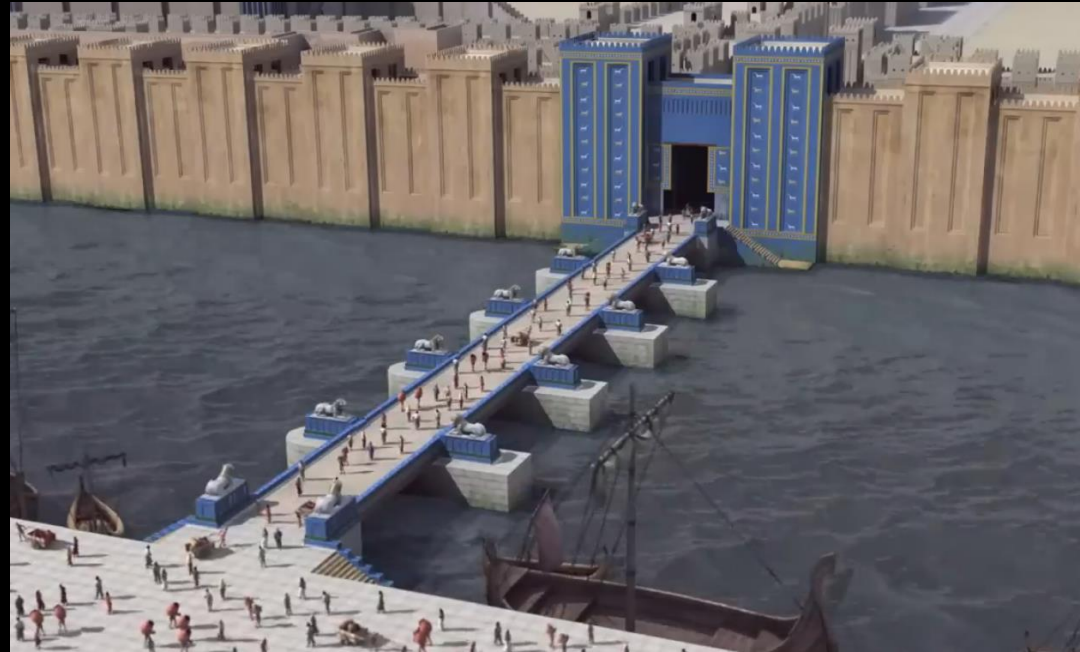
Потрапити з одної частини міста в іншу можна було через **великий міст довжиною 123 м**

Існували й підйомні мости, які зачинялись вночі, а також пороми

БАВИЛОН

Для міцності та стійкості конструктиву моста були застосовані опори витесані з кам'яних брил

Під час будівництва мосту використали дерев'яні колоди, блоки з обпаленої цегли, ліванський кедр, водостійкі перекриття, асфальт

МУРИ ВАВИЛОНУ

Вавилон часів Навуходоносора II збільшився і став неприступною фортецею, обнесеною величезними мурами, які для кожного хто наближався до міста, являли собою символ його міцності та розквіту

Назовні Вавилон був оточений трьома захисними стінами та подвійною внутрішньою стіною з необпаленої цегли

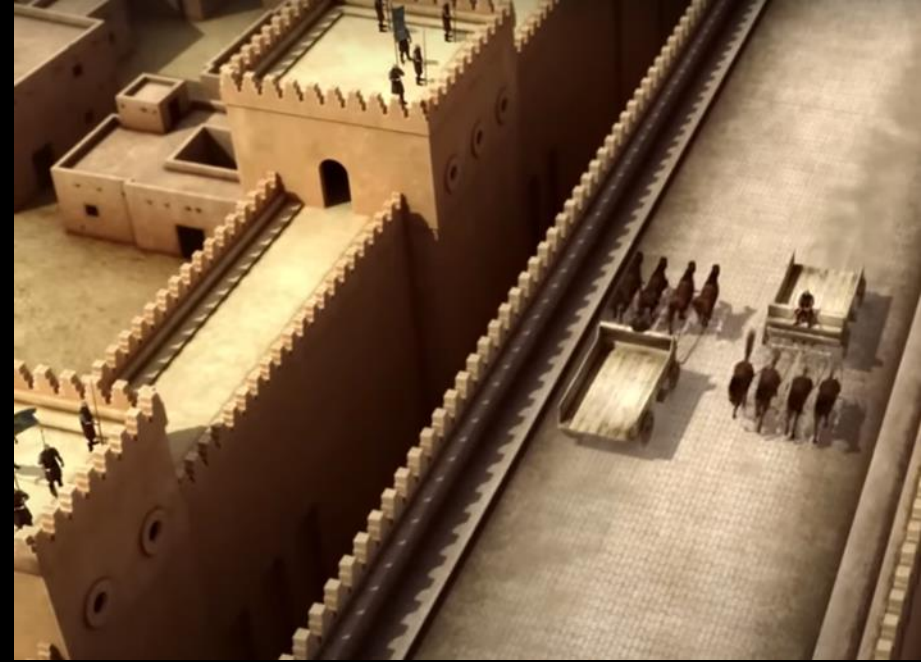
Старе місто захищала додаткова система зовнішніх укріплень

МУРИ ВАВИЛОНУ

Мури розділяли глибокі, **заповнені водою рви та канали**, що були з'єднані з річкою Єфрат

Ширина мурів була такою, що по ним водночас могли вільно проїхати дві колісниці запряжені чотирма кіньми

Оборонні системи Вавилону

МУРИ ВАВИЛОНУ

Оборонна архітектура міста знаходилась на передовому рівні

Подвійні мури міста розділяла відстань більш ніж 7 м

Зовнішня стіна подвійних мур була завтовшки 3,5 м

Висота внутрішньої стіни складала 25 м, товщина – 6,5 м

Стіни укріплювались **зубчастими вежами**, які відігравали важливу оборонну роль

Кожна з **240 веж зовнішніх мур** знаходились через 18 м, а з **360 веж внутрішніх мур** – через 20 м

Назовні Вавилон оточував **рів**, що був викладений обпаленою цеглою та бітумом і **заповнений водою**

Зовнішні фортечні мури Вавилону,
VI ст. до н. е.

Оскільки Вавилон розбудувався на рівнинній місцевості, то **тільки Єфрат міг використовуватися як природна оборонна лінія**

Міцну лінію оборони виконували і канали міста

Водна система була розрахована так, що **у разі небезпеки можна було затопити рівнину навколо Вавилону**

Є припущення, що через 2,5 км від Брами Іштар починався оборонний рів, який захищав Літній палац царя

Основний матеріал, з якого будували захисні стіни, – необпалена цегла та бітум

Застосовували також обпалену цеглу, камінь

МУРИ ТА БРАМИ ВАВИЛОНУ

Брама Мардука

Брама Іштар

Потрапити до Вавилону можна було через 8 брам, названих на честь богів: головного бога Вавилону Мардука, бога Місяця Сіна, бога Сонця Шамаша, бога повітря Енліля, бога грози Адада, богині родючості, кохання та війни Іштар, брами Лугалгірра та Ураш

Брами мали покриті бронзою масивні двері

Через центр міста до брам вели широкі прямі вулиці для святкових процесій

Ці вулиці поділяли місто на великі ділянки

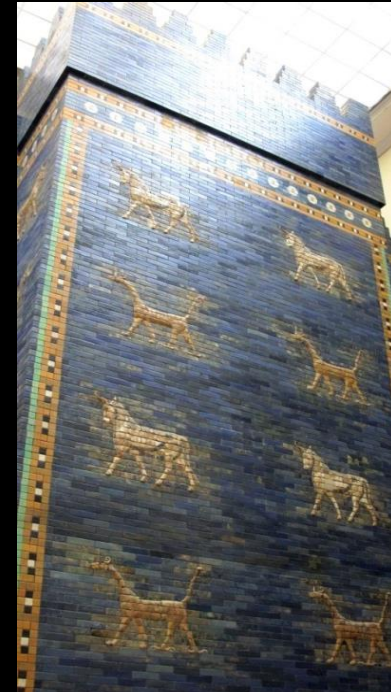

БРАМА ІШТАР ТА ДОРОГА ПРОЦЕСІЙ

БРАМА ІШТАР головна брама міста

Найвідоміший приклад круглої арки
у вавилонській архітектурі

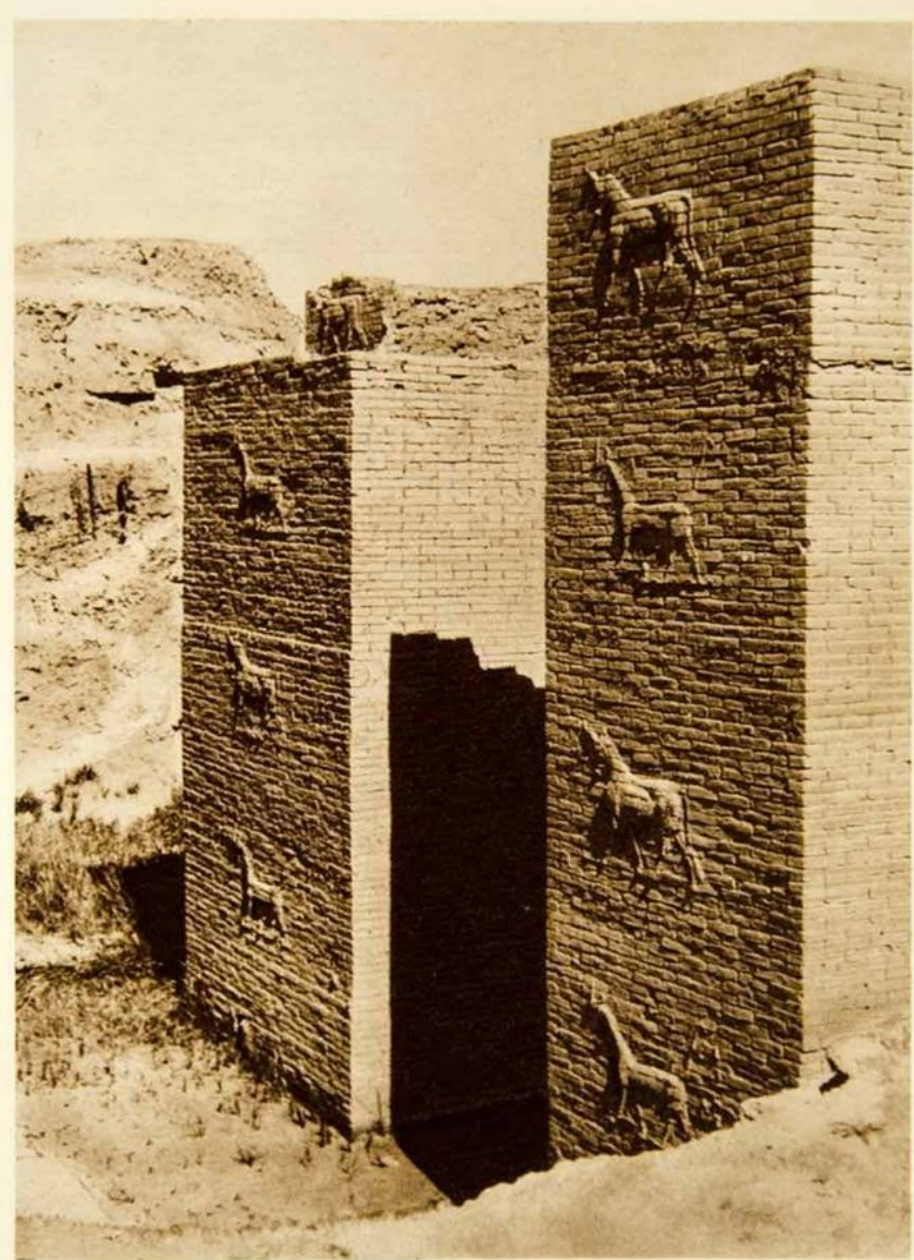

Руїни Брами Іштар. Світлина початку ХХ ст.

БРАМА ІШТАР

Світлина 1932 р. Відділок друку та фотографій Бібліотеки Конгресу Вашингтон, округ Колумбія

THE ISHTAR GATE, BABYLON

Світлина 1938 р.

БРАМА ІШТАР

Головна брама Вавилону. Вишукана і, майже, нездоланна, вона уособлювала уявлення вавилонян про силу й могутність їх міста та держави. Через браму проходила **Дорога Процесій до головного храмового комплексу міста – Есагіле, присвяченого богу-покровителю Вавилону Мардуку**

Брама була подвійною і мала складну систему масивних чотирикутних оборонних веж, з'єднаних аркою та перекриваючих одна одну. Дві внутрішні вежі за розміром були більші за дві зовнішні. Кожну з них прикрашали зубці, що за формою нагадували зикурати

БРАМА ІШТАР

Брама Іштар. Реконструкція. Пергамський музей, Берлін, Німеччина

Слова Навуходоносора II, що викарбувані на Брамі Іштар: «Я заклав основу воріт до рівня ґрунтових вод і наказав збудувати їх з чистого синього каменю... Я повісив двері з кедр, прикрашені міддю, на всі отвори воріт. Я розмістив диких биків і лютих драконів на брамі і таким чином прикрасив їх розкішним блиском, щоб люди могли дивитися на них з ПОДИВОМ»

Клинопис зліва від проходу брами. Пергамський музей, Берлін

Зображення міфічних істот на лазуритовому тлі глазурованої цегли

БРАМА ІШТАР

Брама Іштар була оздоблена **глазурованою полив'яною цеглою** (більше 20 тисяч штук) **лазуритового кольору**. Вона виблискувала під променями сонця

Барельєфи символічних представників бога **Адада** – **міфічні бики** (тури, єдинороги або зубри) та бога **Мардука** – **дракони** (сірруш або мушушу) і **квіткові розетки**, що пов'язані з богинею **Іштар**, ритмічно чергувались на блакитному тлі, в оточенні смуг із жовтої, коричневої та зеленої цегли

Велич ритуальних зображень (близько 575 зображень тварин) **створювала магічний захист Вавилону**, боронила його від ворогів та наводила на них жах

Сіруш або мушушу – міфічна істота
Мардука – бога-покровителя Вавилону,
міста, яке було його батьківщиною

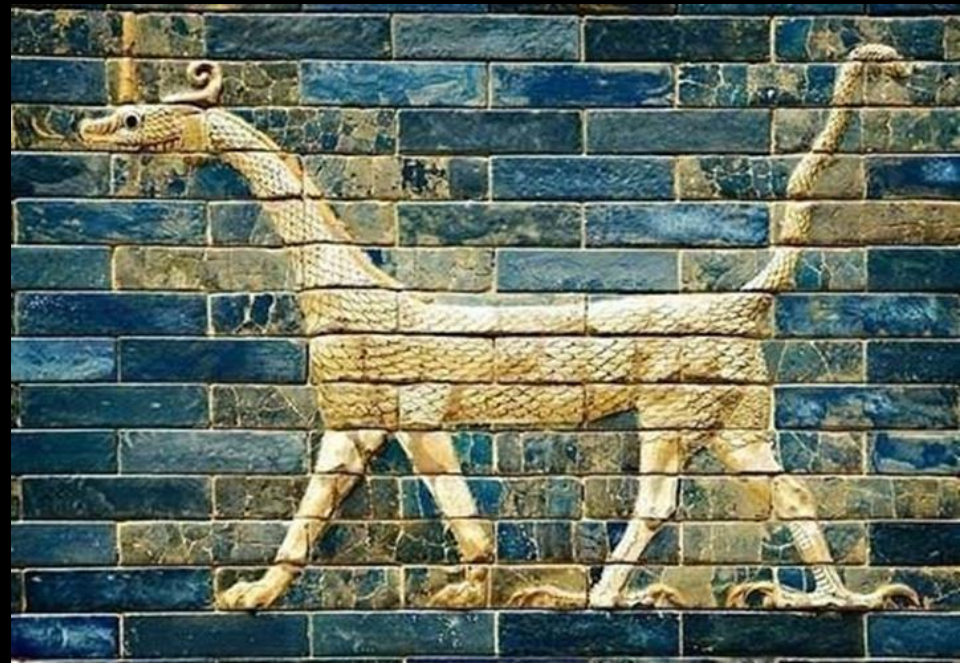
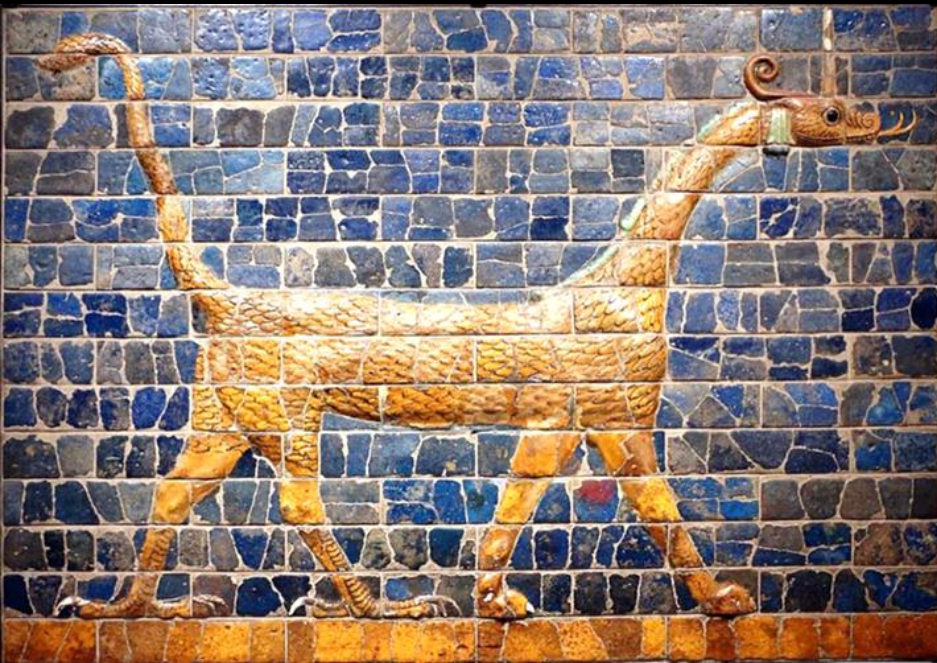
Рельєфне зображення на брамі Іштар
фантастичної істоти Сіруш

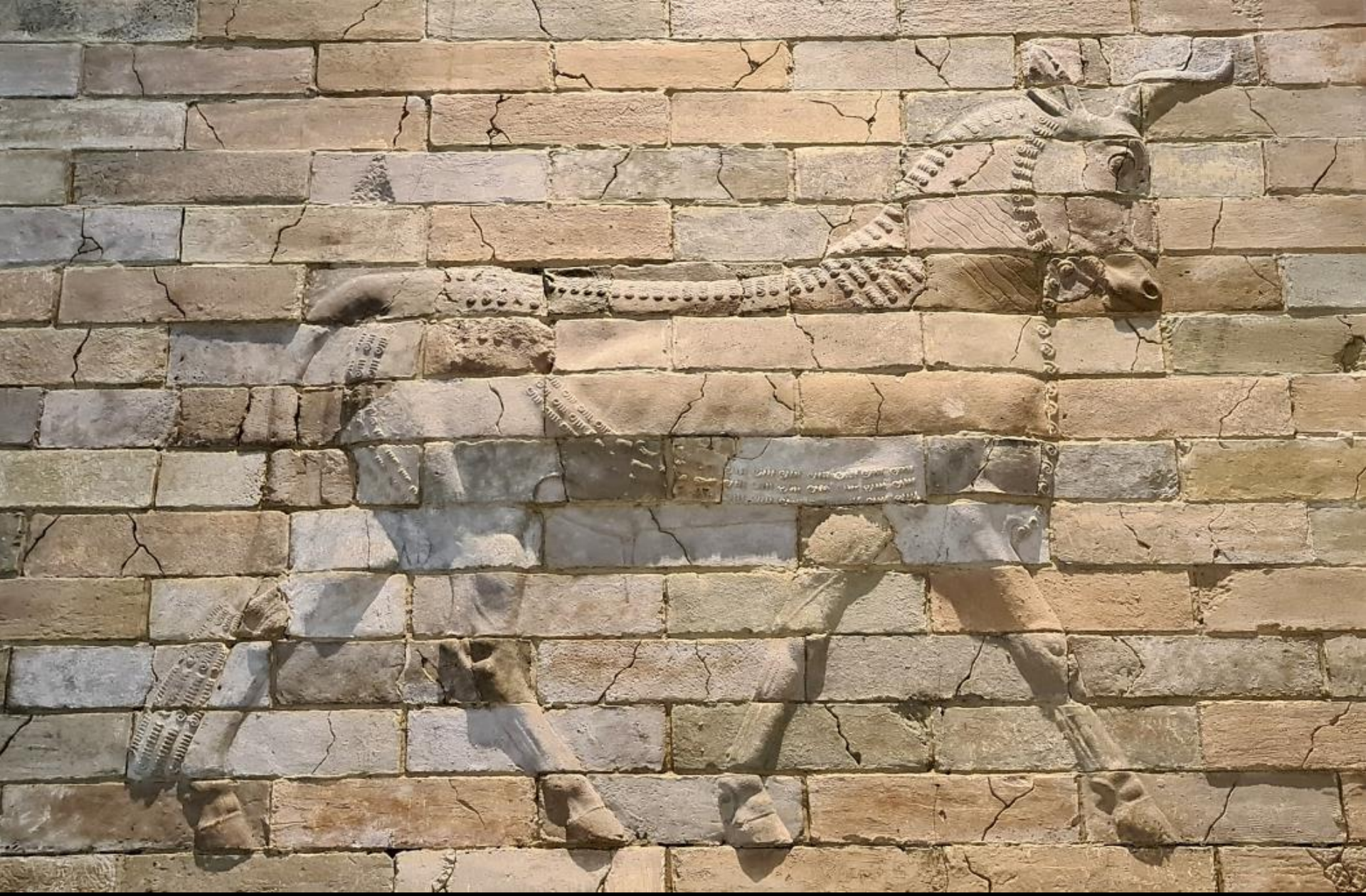

Голова дракона,
604–539 рр. до н. е.
Лувр, Париж

Сірруш являв собою міфічну істоту з головою змії та зміїним роздвоєним жалом, із вкритим лускою тілом дракона, передніми лапами лева і задніми лапами орла, з хвостом скорпіона, а також, рогом і гребенем на голові

Рельєфне зображення на Брамі Іштар Бика – священної істоти бога Адада

Молоді бики були представниками бога погоди Адада, який посилав необхідні для врожаю дощі – чим дарував людям життя

Водночас, цей бог міг життя зруйнувати – насилаючи шторми й урагани на ворогів

Фрагмент брами Іштар. Пергамський музей, Берлін

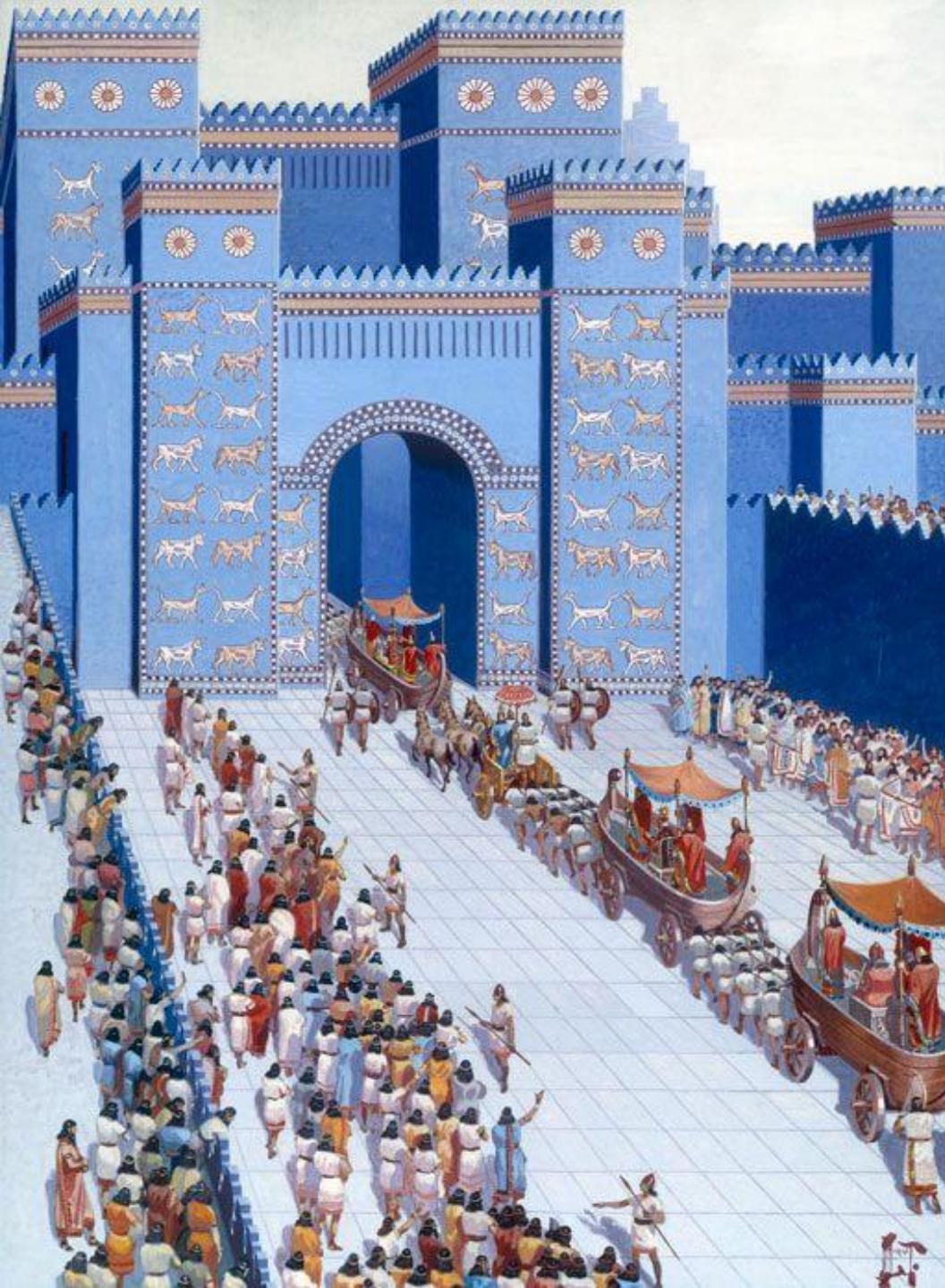

Зображення тварин
виконано в профіль

БРАМА ІШТАР ТА ДОРОГА ПРОЦЕСІЙ

Симетричне чергування ритуальних тварин-охоронців на яскравому синьому тлі Брами Іштар та Дороги Процесій створювало **декоративний ефект килима**

БРАМА ІШТАР І ДОРОГА ПРОЦЕСІЙ

Новий рік святкувався в період весняного рівнодення

Обов'язково під час святкування по Дорозі Процесій через Брату Іштар зі статуями богів на багато вбраних колісницях, мала рушити процесія за участю царя, його наближених, жерців та люду

Дорога завширшки 24 м була вимощена плитами з рожевої брекчії, узбіччя – з білого ліванського вапняку, проміжки залиті асфальтом

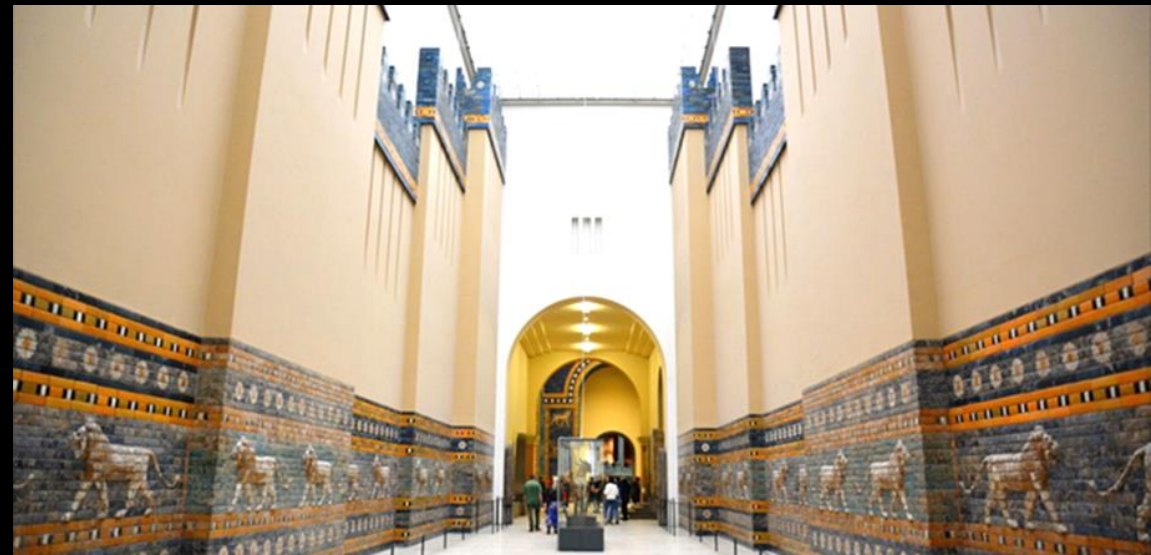
Брекчія – гірська порода з невеликих зцементованих уламків

ДОРОГА ПРОЦЕСІЙ

Глухі 7-ми метрові стіни, що оточували Дорогу Процесій, зверху та знизу прикрашались фризамі з полив'яної цегли

Масивні зубці на горі стін полегшувалися «лазуритовим» облицюванням з вишуканими орнаментальними стрічками та квітковими розетками

Брама Іштар і Дорога Процесій. Вавилон, VI ст. до н. е.
Реконструкція. Пергамський музей, Берлін

Стіни Дороги Процесій через однакові проміжки мали пласкі виступи, облицьовані полив'яною цеглою

На паломників поважно насувалися 120 рельєфних левів з реалістично зображеними потужними м'язами

Дорога Процесій.
Фрагмент.
Пергамський музей, Берлін

Леві. Дорога Процесій. Вавилон. Археологічний музей Стамбула, Туреччина

Рельєфи двохметрових біло-жовтих левів з гривами жовтого кольору чергувались з левами, жовті тулуби яких прикрашали гриви червоно-коричневої охри

Леви, зображені з грізними
оскаленими пащами,
представляли богиню
Іштар, символізували
царя, його силу та війну,
нагадували про могутність
Вавилону

Крокуючий лев. Дорога Процесій. Вавилон, 604–562 рр. до н. е.
Художньо-історичний музей, Відень, Австрія

Один з шедеврів монументального мистецтва Новоавалонії

Барельєф висотою 1,07 м, шириною 2,30 м

Блакитний глазурований фон є єдиним цілим із зображенням лева: **кожна цеглина створювалась в окремій формі одразу з рельєфною частинкою лева і являла самостійний складовий елемент композиції**

Крокуючий лев,
604–562 рр. до н. е.
Процесійна дорога.
Художньо-
історичний музей,
Відень, Австрія.
Деталь

Стрічки квіткових
розеток з білими
пелюстками та
жовтими серединками –
символи богині Іштар

БРАМА ІШТАР ТА ДОРОГА ПРОЦЕСІЙ

Побудова та оздоблення **Брами Іштар і Дороги Процесій** водночас демонстрували розкіш, могутність та захищеність Вавилону, надавали процесії величі та являли його додаткову оборонну систему **60 левів-охоронців** з кожної сторони Дороги Процесій, разом з **биками та сіррушами** Брами Іштар, створювали символічний захист Вавилону. **Ворог потрапляв у пастку між стінами та брамою із зображеннями грізних тварин, які наводили жах, перетворювали Дорогу Процесій для нападників у дорогу смерті**

*БЕСІДА

Брама Іштар. Реконструкція.
Пергамський музей. Берлін

Уявіть, що ви відвідувачі
Пергамського музею в Берліні.
Перед вами Ворота Іштар

- Яке відчуття охоплює вас при погляді на безліч лазурового кольору брами?
- Що нагадують зубці її веж?
- Чому на брамі немає зображення левів?
- Який символ, зображений на брамі, нагадує вам про богиню Іштар?
- Спочатку Брама Іштар, будучи часткою фортечних стін Вавилону, вважалась одним із семи чудес світу, та у III ст. до н. е. її було замінено на Олександрійський маяк

БАВИЛОНСЬКА
ВЕЖА

ЗИКУРАТ
ЕТЕМЕНАНКІ

ЗИКУРАТ ЕТЕМЕНАНКІ (ВАВИЛОНСЬКА ВЕЖА)

Найвища та величніша споруда Вавилону – вежа на честь головного бога пантеону вавилонських богів Мардука

У перекладі з шумерської Етеменанкі – наріжний камінь Неба та Землі

Зикурат слугував храмом, обсерваторією для споглядання за світилами, меморіалом

Вежу декілька разів перебудовували. Остання перебудова була здійснена архітектором Арадаххешу за часів Навуходоносора II у другій пол. VII ст. до н. е.

На чорному камені з колекції норвезького бізнесмена Мартіна Шейена знаходиться **перше зображення Великого зикурату Вавилону**, датоване 604–562 рр. до н. е.

Окрім зикурату **камінь містить його план і зображення Навуходоносора II**

Написи на камені говорять **словами Навуходоносора II**: «Я збудував її на подив людей і світу, я підняв її вгору до неба... покритв її бітумом і цеглою»

Зображення
зикурату
Етеменанкі та
Навуходоносора II.
Приватна
колекція

ЗИКУРАТ ЕТЕМЕНАНКІ (основа Неба і Землі)

Монументальна ступінчаста вежа з квадратом в основі, сторона якого дорівнювала близько 90 м. Висота вежі мала бути такого ж розміру

На будівництво пішло **85 млн. штук обпаленої на сонці цегли**

З такої цегли складався шар завтовшки 15 м, яким було облицьовано ядро вежі з необпаленої цегли. **Скоріш за все, вежа була покрита бітумом**

Стіни мали невеликий нахил і членування прямокутних виступів

Зикурат Етеменанкі. Реконструкція

ЗИКУРАТ ЕТЕМЕНАНКІ

Зикурат складався з семи щаблів, які символізували сім ярусів неба

Грецький вчений Геродот писав, що вежа складалась з восьми щаблів, нижній з яких мав завширшки 180 м

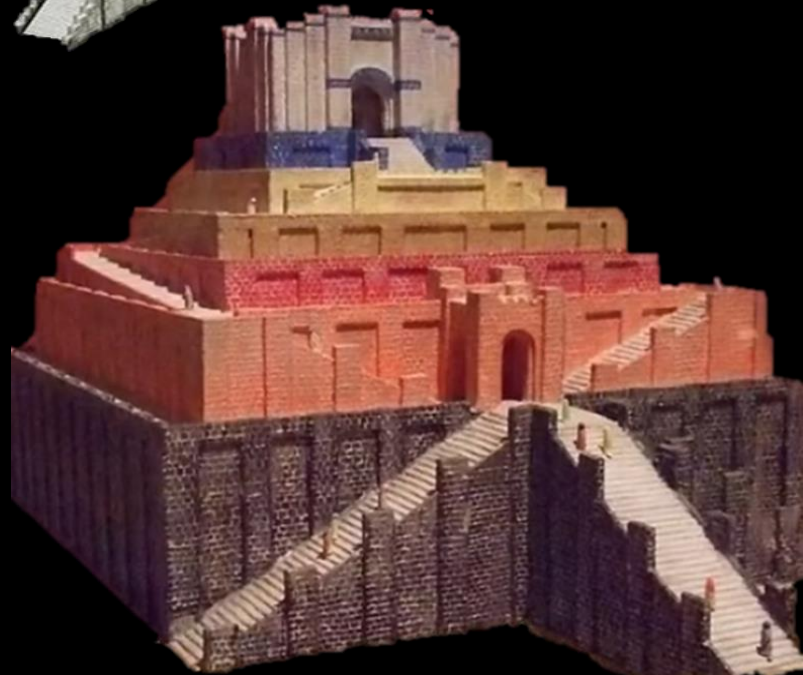
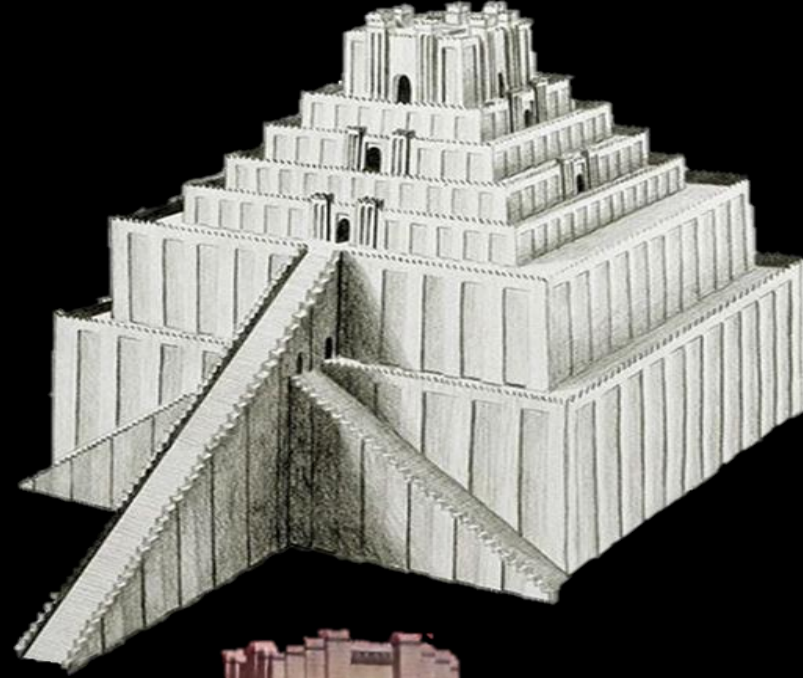
Можливо, спочатку **вежа знаходилась на платформі**, яка була повністю знищена часом

Кожний щабель присвячувався певній планеті та мав свій колір

Перший щабель – Нижній храм Мардука, чорного кольору, висотою 33 м, із золотою статуєю бога у центрі

Другий щабель – червоного кольору, висотою 18 м

Третій, четвертий, п'ятий та шостий щаблі були по 6 м

Вавилонська вежа (Зикурат Етеменанкі). Реконструкція

ЗИКУРАТ ЕТЕМЕНАНКІ

Сьомий щабель – Верхній храм висотою 15 м призначався для бога Мардука та його дружини

Храм облицьовувала блакитна полив'яна цегла і він вкривався золотом

Вгорі храм прикрашали бронзові роги – символ божества, для чого зверху знаходилась 6-метрова вежа

До першого ярусу з південно-східної сторони йшли сходи завдовжки 60 м та завширшки близько 9 м

До другого ярусу з обох боків вели бокові сходи

Вежа знаходилась в оточені будинків жерців, храмових споруд та будинків для паломників

Місце де знаходилась Вавилонська вежа

Зикурат Етеменанки входив до колосального храмового комплексу в центрі міста – Есагіла, присвяченого богу Мардуку

ЕСАГІЛА

(будинок, в якому підіймають голову)

Прямокутна територія 650 x 450 м, захищена стіною з 12 брамами та поділена навпіл вулицею, що прямувала до Єфрату

Кожну частину оточувала стіна з мідними воротами

Реконструкція комплексу Есагіла, що містить храм Мардука. Модель виготовлена компанією Andre Caron з Квебеку (Канада)

ЕСАГІЛА

У північній частині комплексу знаходився зикурат Етеменанкі

У південній частині – центральний храм бога Мардука: білого кольору на чорному цоколі, прикрашений зверху блакитними зубцями

Внутрішнє оздоблення капел південної частини складалося з мармуру, золота та лазуриту

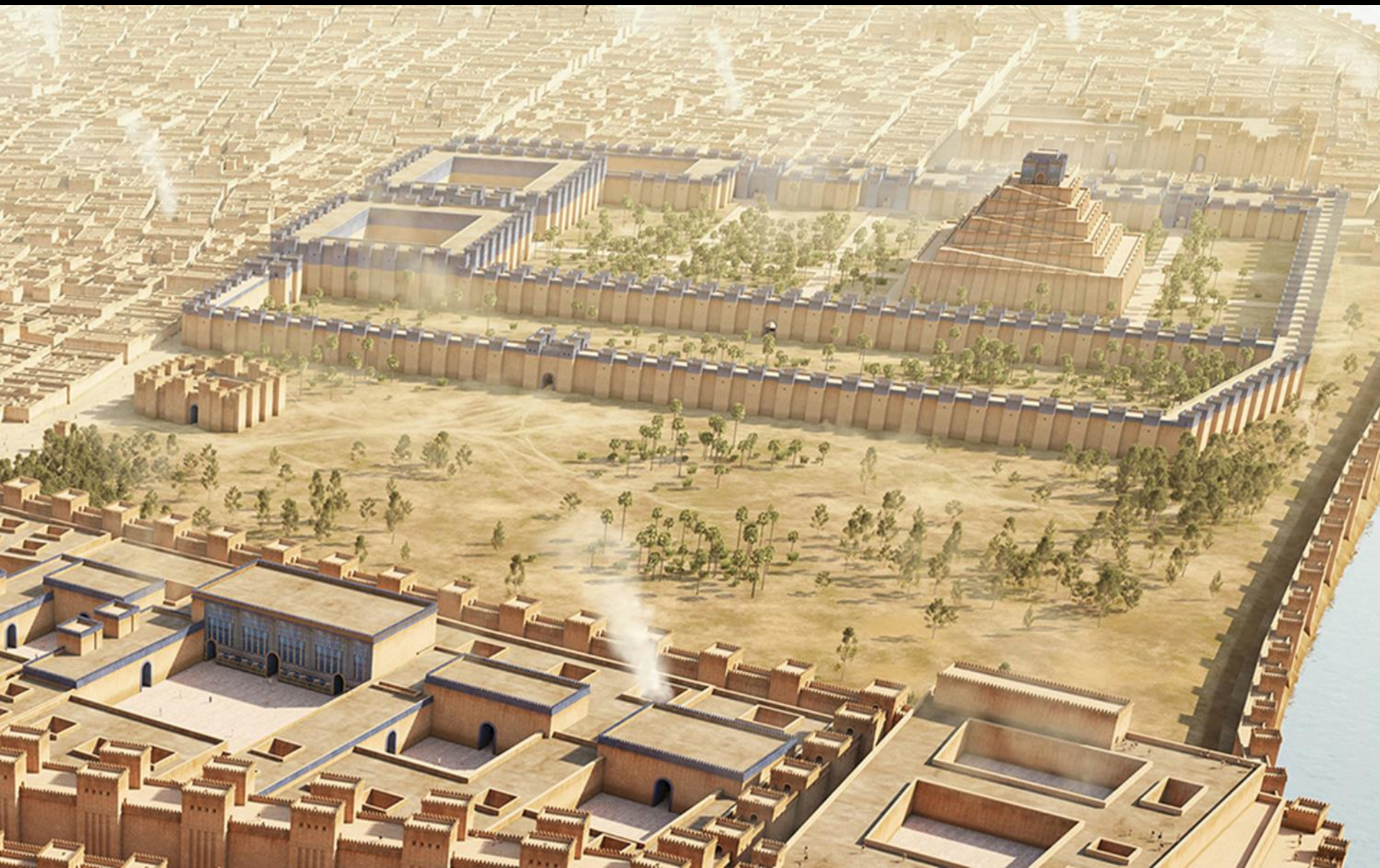

Модель храму Есагіла

Зикурат Етеменанкі та храм Мардука,
VII ст. до н. е. Реконструкція

ВИГЛЯД НА ЗИКУРАТ ЕТЕМЕНАНКІ, ХРАМ МАРДУКА ТА ПАЛАЦ НАВУХОДНОСОРА II

ПІВДЕННИЙ ПАЛАЦ НАВУХОДОНОСОРА II ТРОНА ЗАЛА

Складний архітектурний комплекс, знаходився в північно-західній частині Старого міста і являв собою справжню фортецю з єдиною зовнішньою брамою, що була укріплена вежами. Складався з п'яти поєднаних між собою дворів

Довжина оточуючих його потужних стін загалом складала 900 м

Реконструкція царського палацу
Навуходоносора II, 604–562 рр. до н. е.

Офіційна резиденція царя розташовувалась у центральному найбільшому дворі

На його південній стороні знаходився парадний простір перед великою тронною залою

Центральний внутрішній двір та Тронна зала Південного палацу Навуходоносора II, 604–562 до н. е. Реконструкція

Тронна зала використовувалась як офіційна приймальня. У ній влаштовувались прийоми для іноземних послів

Довжина зали складала 52 м, ширина – 17 м. Бічні арки входу по 4,5 м

Візерунки облицювання були викладені глазурованою цеглою відтінків білого, лазуритового та коричневого кольорів

Фасад тронного залу в царському палаці, Вавилон, правління царя Навуходоносора II, 604–562 до н. е. Реконструкція

Левів реконструйовано переважно з оригінальних фрагментів полив'яної цегли

Оздоблення фасаду Тронної зали, виконане полив'яною цеглою, містило чітку символіку

Орнаменти зі стилізованих пальмових дерев – символ родючості та довголіття, були з'єднані квітками лотосу

Замкнуті в геометричні реєстри пальметки, арабески та квіткові розетки, створювали декоративний килим

Леві, зображені на нижніх фризах фасаду – символ богині Іштар, сили й могутності царя

Симетрична хода левів відносно центрального входу Тронної зали, спрямовувала до нього увагу

Часткова реконструкція фасаду тронної зали Навуходоносора II 604–562 рр. до н. е. Пергамський музей. Берлін

Фрагменти реконструкції фасаду
тронної зали в царському палаці
Навуходоносора II, 604–562 рр. до н. е.
Пергамський музей. Берлін

Оздоблення з глазурованої цегли в тронній залі палацу Навуходоносора II

Навпроти 6-метрової центральної арки знаходилась **ніша з троном царя**, який було видно через весь двір

Велич видовища для того, хто підходив, **посилювалась завдяки світлу**, яке виблискувало на яскравому облицюванні південної стіни та освітлювало інтер'єр будівлі через отвори

ВИСЯЧІ САДИ

З північно-східної сторони Південного палацу під час розкопок знайшли **склепінчасті приміщення з водопровідним пристроєм**

Згідно із записами грецьких вчених, це могли бути **Висячі сади** – **друге диво стародавнього світу**, які Навуходоносор II побудував для своєї дружини – доньки царя Мідії – **Амітіс**

Існує припущення, що відомі Сади Семіраміди знаходились в Ассирії

ВИСЯЧІ САДИ

Сади займали площину чотирикутника 123x123 м, заввишки 25 м з рядами оточуючих його арочних галерей

На каркасах зі склепінь та стовпів знаходились тераси, з'єднані мармуровими сходами

Тераси складались з кам'яних плит вкритих шарами цегли, бітуму, очерету, свинцю

Зверху знаходився товстий **шар землі для зелених насаджень**

ВИСЯЧІ САДИ

Планування садів являло собою **синтез архітектури, зелених насаджень та водопадів**

Вода для зрошування рослин та заповнення басейнів надходила до терас за допомогою водопідйомного колеса

Залиті сонячним світлом **басейни, водопади та фонтани, тропічні рослини, ароматні квіти** садів призначалися для царської родини

Висячі сади Вавилону
604–562 рр. до н. е.
Реконструкція

Мистецтво Межиріччя:

- Що називають Межиріччям і які держави входили до його складу?
- Які винаходи шумерів людство досі використовує?
- Що використовували мешканці Межиріччя в якості основного будівельного матеріалу?
- Що таке клинопис і гліптика?
- За яким принципом будувались міста Межиріччя? Назвіть головні з них.
- Що таке зикурат?
- Назвіть канони зображення людини.
- Що таке адоранти і для чого їх створювали?

Модуль 2.

ПИТАННЯ

для

самоперевірки

Мистецтво Межиріччя:

- Які матеріали використовували для інкрустації?
- Назвіть стели перемоги правителів, які вам відомі.
- Назвіть яскраві приклади декоративного мистецтва, які були знайдені в царських гробницях Ура.
- Про що розповідає Штандарт з Ура?
- У період правління якого правителя досяг розквіту Вавилон?
- Завдяки мистецтву яких країн ми можемо дізнатися про особливості мистецтва часів Старого Вавилону?
- Назвіть особливості скульптури Старовавилонського періоду.
- Яка сцена зображена на Стелі Хаммурані?

Модуль 2.

ПИТАННЯ

для

самоперевірки

Мистецтво Межиріччя:

- Чим була ускладнена архітектура зикурату Ішумінаку в Дур-Унташ (Елам) у порівнянні з першими зикуратами?
- Вкажіть назву столиці Ассирії за часів Саргона II Ассирійського.
- В якому місті знаходилась бібліотека, заснована Ашшурбаніпалом II?
- Який тип споруд не набув в Ассирії широкого розквіту?
- Які особливості були притаманні ассирійському зикурату?
- Назвіть теми та матеріали рельєфів, якими облицьовувались внутрішні приміщення палаців Ассирії.

Модуль 2.

ПИТАННЯ

для

самоперевірки

Мистецтво Межиріччя:

- Які кольори використовували в асирійській скульптурі?
- З яких елементів складався асирійський орнамент?
- Хто такі Шеду і для чого вони створювалися? Яка їхня інша назва?
- Назвіть приклади музеїв світу, в яких знаходяться шеду.
- Чому був присвячений рельєф, який вважається вершиною асирійського мистецтва різьблення по каменю? Уточніть його назву та сучасне місце знаходження.
- Завдяки якому археологу світ дізнався про дивовижні будівлі Вавилону? Назвіть ці будівлі.

Модуль 2. ПИТАННЯ ДЛЯ самоперевірки

Модуль 2.
ПИТАННЯ
ДЛЯ
самоперевірки

Мистецтво Межиріччя:

- Назвіть основні риси мистецтва Нововавилонії.
- Що таке полив'яна цегла?
- Чому Брама Іштар вважалась головною брамою Вавилону, хто і з якою метою був на ній зображений?
- Що уособлювали зображення левів у нововавилонському мистецтві?
- Спробуйте описати призначення Дороги Процесій.
- Назвіть головний колір облицювання монументальних споруд міста та спробуйте пояснити чому.
- Назвіть друге диво стародавнього світу.

Модуль 2.

ОБРАЗОТ ВОРЧЕ МИСТЕЦТВО ТА АРХІТЕКТУРА МЕЖИРІЧЧЯ

ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА

- [Around the World in 80 Clicks \(Навколо світу за 80 кліків\)](#)
- [All Mesopotamia \(Вся Месопотамія\)](#)
- [World History Encyclopedia \(Енциклопедія всесвітньої історії\)](#)
- [Babylon. 3D \(Вавилон 3D\)](#)
- [Ashurbanipal: King of Assyria, Hunter of Lions \(Ашшурбаніпал: цар Ассирії, мисливець на левів\)](#)
- [Babylon, 550 BC \(Вавилон, 550 рік до н.е.\)](#)
- [El reto historico \(Суперінтендант Ебі-іль з Марі\)](#)
- [Kollektion 2021 Ancient Mesopotamian Gods And Goddesses Hier finden Sie, wonach Sie gesucht haben - Ancient Mesopotamian Gods And Goddesses \(Колекція 2021 р. Стародавні месопотамські боги та богині\)](#)

Модуль 2.

ОБРАЗОТ ВОРЧЕ МИСТЕЦТВО ТА АРХІТЕКТУРА МЕЖИРІЧЧЯ ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА

- [Smarthistory. The center for public art history \(Ламассу з цитаделі Саргона II\)](#)
- [Assyrian, Babylonian costume history. Mesopotamia \(Історія асирійського, вавилонського костюма. Месопотамія\)](#)
- [12 фактів про шумерів і Давню Месопотамію](#)
- [Стела перемоги Нарам-Сіна](#)
- Тимофієнко В. І. Історія архітектури Стародавнього світу. Київ : Наукова думка, 2007. С. 109.
- [Тарас В. Парк. Історичні витоки.](#) Народознавчі зошити. № 6. (108), 2012. С. 1111.
- [Крейзер І. І. Історія архітектури, містобудування, мистецтва та дизайну Стародавнього світу : конспект лекцій для здобувачів першого \(бакалаврського\) рівня вищої освіти денної форми навчання зі спеціальності 191 – Архітектура та містобудування / І. І. Крейзер. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. С. 97.](#)

Модуль 2.
ОБРАЗОТ ВОРЧЕ
МИСТЕЦТВО
ТА АРХІТЕКТУРА
МЕЖИРІЧЧЯ
ІНФОРМАЦІЙНІ
ДЖЕРЕЛА

- Історія архітектури та містобудування». Кафедра архітектури та збереження об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Тексти лекцій. Чернівці, 2022. С. 119.
- The Museum Journal (Музейний журнал. Пенсильванський музей)
- Берлін. Музейний острів. Пергамський музей
- The Met. Пошук у колекції
- The British Museum
- The Neo-Assyrian King Ashurnasirpal II (883–859 BC) built his magnificent Northwest Palace at Nimrud
- Large stone sculptures and reliefs were a striking feature of the palaces and temples of ancient Assyria (modern northern Iraq).
- Creative photo art. Paul E Williams

Модуль 2.

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО ТА АРХІТЕКТУРА МЕЖИРІЧЧЯ ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА

- [Чудеса Стародавньої Месопотамії. Стародавнє місто Ур.](#)
- [Kursobad \(Дур-Шаррукін\). Youtube.](#)
- [Iconic: Striding Lion \(Крокуючий лев\). Youtube.](#)
- [British Museum. Youtube.](#)
- [King's private suite, Northwest Palace, Nimrud \(Приватні апартаменти короля, Північно-Західний палац, Німруд\). Youtube.](#)
- [Relieves de Asurbanipal en Nínive. Salas del Museo Británico \(Рельєфи Ашшурбаніпала в Ніневії. Кімнати Британського музею\). Youtube.](#)
- [The Sumerian Silver Lyre \(Шумерська срібна ліра\). Youtube.](#)

Модуль 2.

ОБРАЗОТ ВОРЧЕ МИСТЕЦТВО ТА АРХІТЕКТУРА МЕЖИРІЧЧЯ ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА

- [Babylon. Youtube.](#)
- [The Met. Digital Reconstruction of the Northwest Palace, Nimrud, Assyria \(Цифрова реконструкція Північно-Західного палацу, Німруд, Ассирія\). Youtube.](#)
- [Історія Вавилону за 10 хвилин. Youtube.](#)
- [Проект візуалізації Uruk. Youtube.](#)
- [Корисні поради на кожен день. Архітектура Ассирії](#)
- [Kursobad \(Dur-Sharrukin\) / Хорсобад \(Дур-Шаррукін\). Youtube.](#)
- [King's private suite, Northwest Palace, Nimrud \(Приватні апартаменти царя, Північно-Західний палац, Німруд\). Youtube.](#)
- [Lachish battle reliefs in King Sennacherib's palace without rival at Nineveh, ancient Assyria. \(Рельєфи лахиської битви в палаці царя Сеннахерима без конкурентів у Ніневії, стародавня Ассирія\). Youtube.](#)
- [Le site de Khorsabad \(Сайт Хорсабат\)](#)
- [Minoan Art Pottery](#)